Onzen Heertje

Kwartaalschrift Onzen heertje, erfgoedvereniging vzw,
Doornstraat 11 bus A, 8970 Poperinge

De kapel van

Onzen Heeres boomtje.

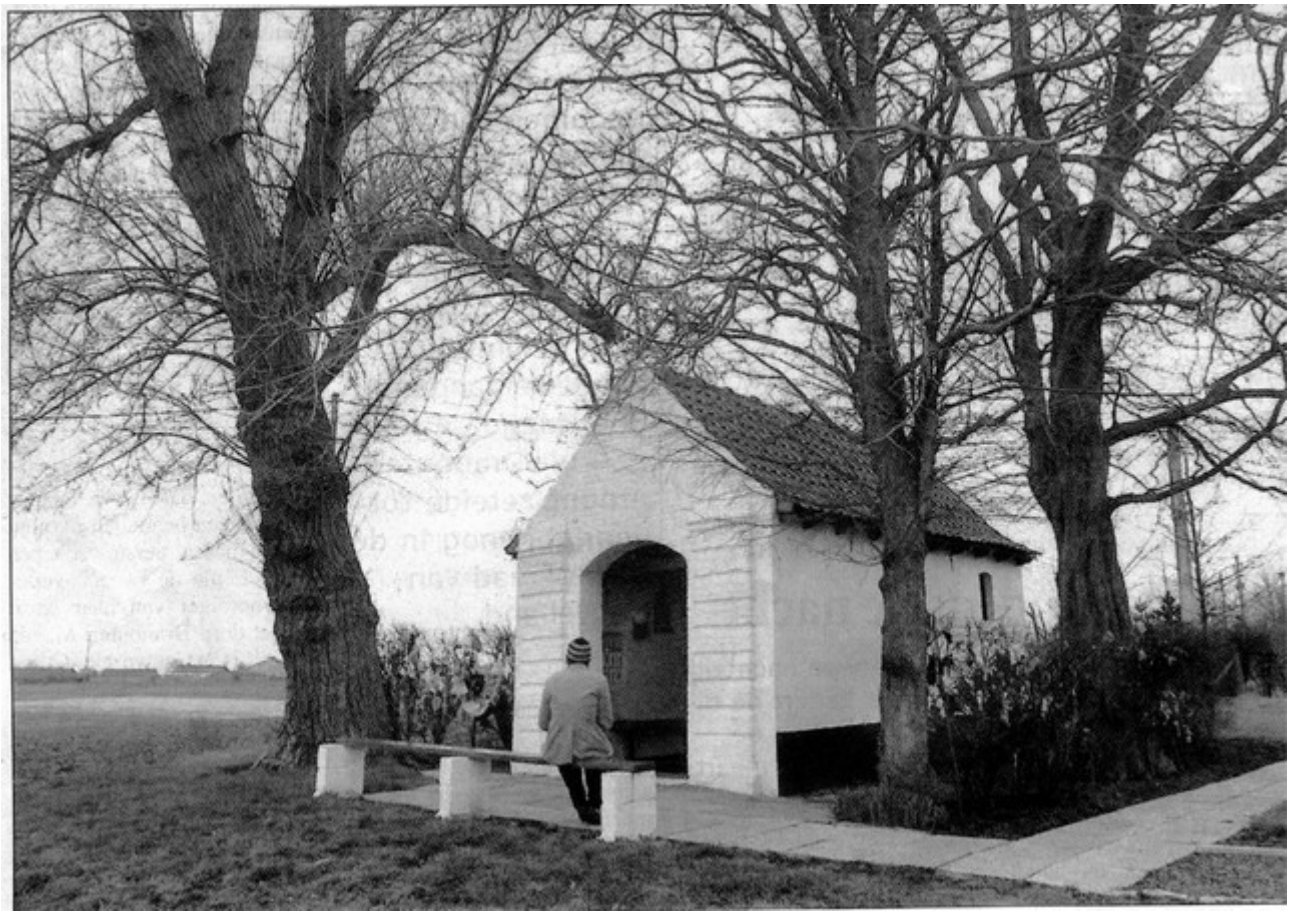

Christus op de koude steen

De kapel heeft een schat aan beeldjes en beelden. Op het eerste zicht denkt men dat het grote, wat lompere beeld vooraan, het centrale beeld is. Insiders zullen u dan inlichten. In het kapelletje staan twee Christus beelden. Een wat

groter beeld dat direct opvalt en een klein beeldje wat hoger in de nis. Dat laatste is het oude *mirakuleuse* beeld.

Het grotere beeld is de *Christus op de koude steen*[1]. Dit was aanvankelijk (XVI^{de} eeuw) een uiting van verering van de uitgeputte Christus, die voor Hij zou gekruisigd worden, neerzat op een hoop stenen.

De doornenkroon herinnert aan de spot na de geseling. Zo'n *Christus op de koude steen*[2] was meestal in hout. In de streek kent men dezelfde Christus in de abdij van Sint Sixtus[3] en in de kerk van Watou[4].

Hier is het grote beeld aangekleed.

De beelden uit een latere periode, zoals waarschijnlijk dat uit Ons Heeres Boompje hebben een rietstok in de hand. Bespiegelende teksten maken er de scepter van de koning van.

Meester H. Adriaen heeft het, als hij over het bijzondere beeldje van de *slunsekapel*[5] spreekt, over de Koning der Joden. Het is het rechtstaande beeldje, omgord met een lendendoek wacht Hij op de executie. Dat lendendoek is de kledij van de man van smarten. Bloed en striemen wekten medelijden en godsvrucht op. Immers door die pijn heeft de Zaligmaker de zonden van het mensdom vrijgekocht. Op die verdienste kan de gelovige beroep doen om de zielen uit het vagevuur vrij te kopen. Dat is een duidelijk katholiek principe.

---

1 Christelijke symboliek en iconografie, door Prof. Dr. J.J.M.Timmers, nr. 187.
2 Jan Gerits, *Symboliek van de Passietijd* (7): Rust op Calvarie: Christus op de Koude Steen", in: *Devotionalia*, aflevering 176, 2011, p. 78-80.
3 Religieuze kunst in het Hoppeland. nr. 70.
4 Kerk en Wereld, 28 okt. 1990, artikel door Guido Haerynck over de kerk van Watou n.a.v. Kerk van de maand.
5 We gaan daar verder op in. Deze naam gaat terug op het volksgeloof dat aanneemt dat textiel dat aan de haag wordt achtergelaten van kwalen bevrijd (chapelle à loques, slunsekapel).

Dit is het beeld uit de kerk van Watou: Christus op de koude steen.

Hoewel het gebruikelijk was op feestdagen de purperen koningsmantel om te doen toch is de rietstok geen scepter. De rietstok is een stuk uit de *arma Christi*[6] die bij de kruisdood gebruikt werden. De Bijbelse tekst zegt ons dat hij op het hoofd werd geslagen met de rietstok[7] zodat de doornen in de huid drongen. Hiermee wil men meer de weg opgaan van het erbarmen (Dieu Pitieux). Wat ook meer met de oorspronkelijke bedoeling van dergelijke beelden te maken heeft.

Paus Gregorius[8] zag in een verschijning een Christus (De Man van Smarten) met alle instrumenten waarmee Hij was gemarteld om duidelijk te maken dat hij de eeuwige redding

Ja, hier is zeker een mirakel gebeurt!

door zijn kruisdood bracht. Daarom worden nog altijd door bepaalde kerkvaste mensen 30 gregoriaanse missen voor de overleden betaald. De geschiedenis vertelt dat die paus Gregorius aan een abt verplichtte dertig *zielemissen* te doen voor een overleden kloosterling, die tegen de gelofte van armoede had gezondigd. In een droom werd de Heilige Gregorius door de monnik zelf

6 Christelijke symboliek en iconografie, door J.J.M. Timmers, nr. 235.
7 Matt. 27: 29-30. κάλαμος καλαμοσ {kal'-am-os}.
8 Passiewerktuigen (ook Arma Christi, Latijn voor wapenen van Christus, en lijdenswerktuigen) zijn voorwerpen die behoren bij de lijdensweg van Jezus Christus. De heilige Gregorius (Rome, ca. 540 - aldaar, 12 maart 604), bijgenaamd de Grote, was de 64ste paus van de Katholieke Kerk.

ingelicht dat hij hierdoor het vagevuur verlaten mocht. In die traditie zit het beeld van Ons Heeres Boompje.

De legende zelf verwijst ook naar *Le Dieu de Gembloux* omdat ook hier sprake is van een Christusbeeld dat altijd terugkeerde naar zijn plaats waar het vereerd wilde worden.

Le Dieu de Gembloux

We vinden inderdaad in de Brabantse devotie een verering van dit Ecce Homo-patroon dat in alle bronnen terugwijst naar Gembloux.

Reeds op het einde der jaren 1400, in schilderijen of beeldhouwwerk van hier of uit andere landen, ontwaart men, als afbeelding van « De Koning der Joden », eenen geboeiden Christus met doornenkroon op het hoofd, eenen mantel op de schouders, een riet als staf in de hand en onder het opschrift van « Ecce Homo » wordt deze in onze gewesten, zoowel als in den vreemde, overal rondverspreid.

Einde der jaren 1500, of in het begin van 1600, onder den naam van « Le Dieu de Gembloux » was dit beeld vereerd in de kerk der abdij van Gembloux en door de menigvuldige wonderen door dezen Christus daar bekomen, stroomden benden bedevaarters naar deze heilige plaats. Dit volgens « De Brabantsche Folklore ».

Onder den naam van « Le Dieu de Gibloux », slechte uitspraak van « De God van Gembloux », verspreidde weldra de vereering zich uit in de Waalsche streken van Brabant en Henegouw tot aan Rijsel.

In Fransch Vlaanderen kende men en kent men nog « Le Chêne du Dieu de Pitié » den eik van den gepijnigden God van Clairmarais, te midden het bosch van Rihoult gaande naar St Omaers en « Le Jésus flagellé » den gegeeselden Jesus van Oudezeele vereerd in de kerk, beide plaatsen, waar ieder jaar, op sommige dagen een stroom van volk naartoetrekt.

Tekst van Veearts Adriaen waar hij met kennis van zaken terugwijst naar de verering van Le Bon Dieu de Gembloux.

C'est à cette statue du XVIIième siècle[9] que l'on vénère encore dans l'église décanale, qu'est attribué le prodige du 8 mars 1653 qui fut à l'origine du succès de cette dévotion. Ce jour là, l'abbé Martin Draeck voulut faire déplacer (verplaatsen) la statue pour la mettre mieux à l'honneur à un meilleur endroit.

Voici le récit rapporté par l'Abrégé des Merveilles arrivées à Gembloux, 2e édition (1661), préfacé par l'abbé Martin Draek: *Comme elle fut dressée sur l'autel où on avoit destiné de l'attacher, une quantité de sang commença à en sortir et découler, de quoi surprinz et grandement effrayé se jetèrent tous à genoux, et paraprès le prélat qui en est témoin oculaire, aussy bien que son professeur et ses trois religieux dit que l'on debvoit remporter l'image au lieu d'où on l'avait prins adjoutant que peut-être Dieu ne vouloit pas qu'elle fut déplacée….*

9 Het kan inderdaad dat de verering ouder was. Meester Adriaen geeft ook een eeuw ouder als oorsprong. We geven hier mee dat de verering ter plaatse geen enkel bewijs laat vinden dat het om een veertiende eeuwse godsvrucht gaat.

Het bloederig uitzicht is niet vreemd aan deze vormgeving. Het beeld wou niet verplaatst worden en via het bloeden werd dit aan de vereerder duidelijk.

De verspreiding waar in de tekst van veearts Adriaen wordt verwezen is bevestigd achteraf met verwijzingen naar Beauvechain, Braine-l'Alleud, Ecaussines-Lalaing, Ellezelles, Elouges, Enghien, Gand, Jandrenouille, Leuze, Nil-Saint-Vincent, Ohain, Soignies en in Frans Vlaanderen Lille en Hasnon[10].

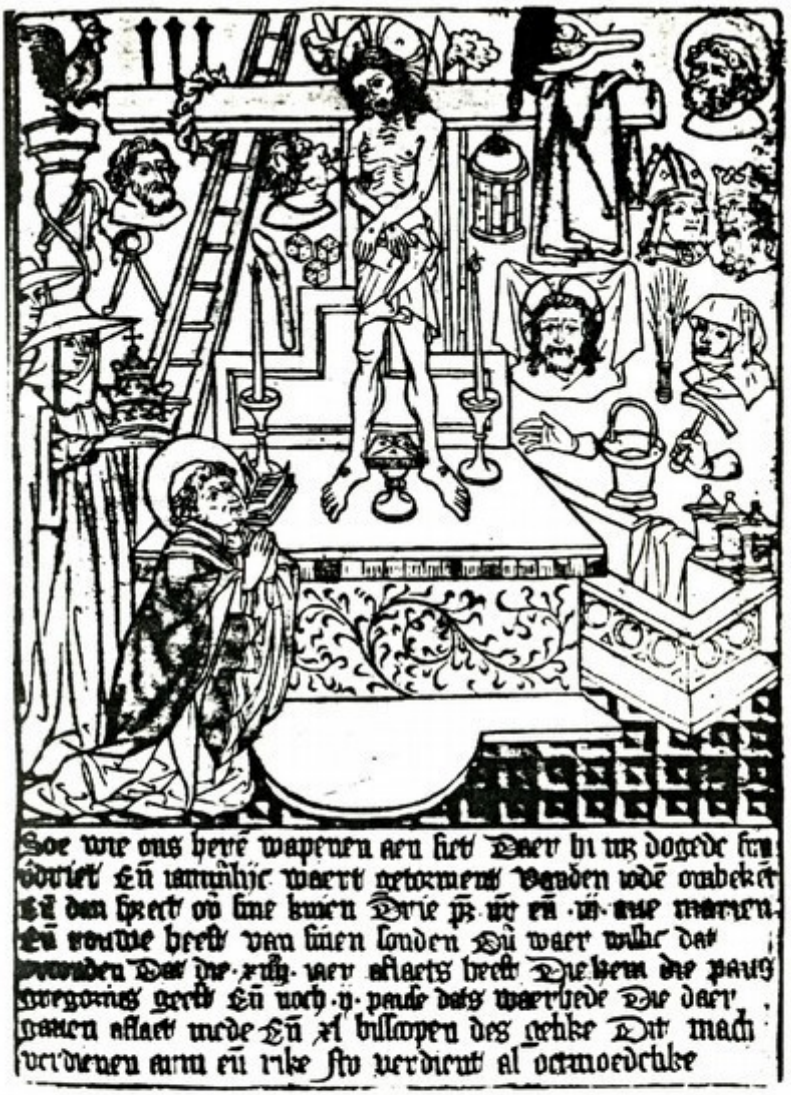

62 De St.-Gregoriusmis en de Arma Christi, Nederlandse houtsnede, 15de eeuw. Christus zou aan de H. paus Gregorius tijdens het opdragen van de mis verschenen zijn in de gedaante van de Man van Smarten.

Visioen van Gregorius

Le Sauveur flagellé: de gegeeselde Verlosser

Het authentieke mirakelbeeldje heeft inderdaad meer de allures van een Ecce Homo.
De miserabele status van de Verlosser in zijn verworpenheid[11] nodigde de gelovige vereerder uit om Hem aan te kleden, vaak met lompen. Zo werd Hij – wat Hij uiteindelijk bedoelde – een van de hunne.
De mens van smarten waar ook paus Gregorius naar verwees.

In de Franse litteratuur staat ook de dialectische neerslag van de devotie opgetekend. Er zijn

10 *Waar het laatste mirakel wordt vernoemd in 1957… le Bon Dieu de Gibeloux. Alles wijst erop dat we inderdaad in de context zitten van deze devotie. In Hasnon (23 = Hasnon est au bord de l'autoroute A23 – 40 = Hasnon se situe sur la D40 – 3 = Lieu-dit les 3 Abbés – 6 = Lieu-dit les 6 fossés). Men vindt er eveneens een slunssekapel* (cf infra).

meerdere zegswijzen die met de Bon Dieu de Gemblox te maken hebben. Om het te hebben over een marginale persoon zegt men: *Elle ressemble au Bon Dieu de Gibelou*. Iemand die vreemd en verbazend kijkt (d'une façon ahurie) vergelijkt men met *le Bon Dieu de Giblot*. Een vrouw die niet met de beste smaak (le bon gout) is gekleed wordt in het Picardiesch: *Elle est comme Notre-Dame ed' Giblou*. Deze zegswijze gaat terug op het feit dat men dat beeld aankleedde[12]. Ze vereenzelvigden zich met Hem. Ze bekleedden Hem met hun outfit. Hij had zich met hen solidair getoond in hun ellende. Hij betrad de hemel en zij konden delen in Zijn glorie.

De man van smarten

De titel *Man van smarten* is ontleend aan Jesaja 53: 3-4, een passage die vaak gezien wordt als een voorspelling van de komst van de Messias in het Eerste Verbond. Het was in de 15de eeuw een populair thema.
Met woorden van de statenvertaling: *Hij was veracht, en de onwaardigste onder de mensen, een Man van smarten, en verzocht in krankheid; en [een] [iegelijk] was als verbergende het aangezicht voor Hem; Hij was veracht, en wij hebben Hem niet geacht. Waarlijk, Hij heeft onze krankheden op Zich genomen, en onze smarten heeft Hij gedragen; doch wij achtten Hem, dat Hij geplaagd, van God geslagen en verdrukt was.*

Om de mystiek rond de man van smarten, Ecco Homo, of de gegeeselde wat concreter te vatten hebben we een andere invalshoek gevonden bij de mystica: de gelukzalige Anne-Catherine Emmerich[13].

Opgelet deze benadering situeert zich inderdaad rond het ontstaan van de kapel, maar waren de beelden wel van die tijd? En Was de kapel en de devotie niet ouder? We zijn deze stelling genegen omdat de nieuwgezinden[14] in onze streek *de gemeente onder het kruis* noemden.

Toch even vertoeven in de devotionele swung van de achttiende eeuw. Catherine EMMERICK vertrekt in haar bespiegelende beschrijving bij Pilatus. Een zwakke rechter die geen schuld in Jezus vindt en Hem als toegeeflijk tegenover de aanklagers laat geeselen. *Dan.. laat ik Hem vrij*.

---

11 Met de psalmist: een worm, geen mens. SVV Psalm 22:6 Maar ik ben een worm en geen man, een smaad van mensen, en veracht van het volk.
12 In de religie is het kleden van het vereerde beeld geen vreemde handeling (Durbuy en de Hare Krisjna cultus).
13 Gelukzalige Anne Catherine Emmerich (1774-1824): Zaligverklaring in oktober 2004
14 We spreken hier niet over protestanten omdat het woord op dit moment in de geschiedenis niet meer dezelfde lading dekt als de periode waarover we handelen. Met nieuwgezinden bedoelen we de stroming in eerste instantie en zeker plaatselijk in de beginperiode de nog doopsgezinde nieuwe bijbel gerichte religie en in opvolging de gereformeerden in het zog van Daten (Dathenus), Luther en Calvijn. DECAVELE vernoemd als eerste voetnoot 409 in zijn boek *Dageraad van de Reformatie in Vlaanderen (1520 - 1565)* . Janne en Maria GODDINCK (GOETMIJT, GOEDHUUT), Barbele Dobbe, Vincent JOORIS, Jan D'HUUSCHERE, Clays DE GRAVE. (ARA, AL, 463, I.C.)

Dit is de toestand van de Beklaagde. Het meeheulende volk volk roept: *Kruisig Hem.*
Jezus had bij Herodes geantwoord. Koning is Hij, maar niet op de hebberige manier, niet als despoot.. *niet van deze wereld*. De spotmantel en de doornenkroon maakten van Hem de *man van smarten; onbegrepen en speelbal* van het heersende systeem van deze wereld.
Terwijl het gepeupel bleef roepen – gedwee als de schapen voor het tempeloffer – sleurden zes beulen Hem naar de geeselkolom. Zo beschrijft deze mystica de bloedige feiten. Rode, blauwe en zwaarte vlekken tekenden zich op de naakte huid van De man van smarten. Nieuwe beulen losten de andere af. Ze werden drank aangeboden Dronken woeste geoefende sterke mannen sloegen en dronken van bloed en de drank hielden ze het vol….. Jezus bad en zuchtte.

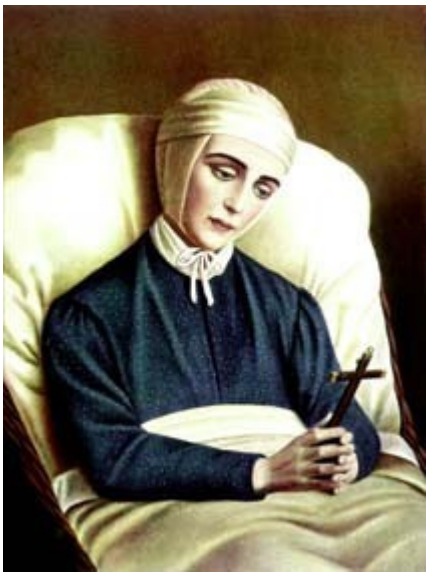

Gelukzalige Anne Catherine Emmerich (1774-1824)

De mystica toont in haar beschrijving duidelijk hoe de gelovige in zijn gebed zich helemaal inleefde in het verhaal en de feiten om erin te komen wat Jezus op dat moment zou beleefd hebben. Jezus werd aan de geeselkolom vastgebonden om niet in mekaar te zakken. De geeselkoorden rukten door de ijzeren pinnen of haken die eraan waren bevestigd de huid uiteen en het bloed kleurde de vuisten van de woeste beulen[15]..

De mystica vertelt met overvloed van woorden hoe engelen de gebeden van de Lijdende Jezus ten hemel worden gedragen om de zonden van deze wereld te vergoeden bij Zijn Vader in de hemel..
We voelen in het verhaal hoe de perceptie van de achttiende eeuw thuis in de apocriefe litteratuur het verhaal inkleedt. Maria weent en wordt ondersteund door de familie, haar moeder Anna, die andere Maria, haar oudere zus de vrouw van Elie, en Maria van Cleopas, de dochter van Elie….
Met alle begrip die de devote zielen in die tijd hadden zagen ze ook Maria Magdalena – die al vooraf van de genade genoten had – *onderste boven van verdriet…*voor deze man van smarten.
Wij kunnen vanuit onze kennis – vanuit onze *verlichting*[16] niet mee begrijpen, niet meer begrijpen, hoe de perceptie voor ons ontdaan is van het spel van de gemoederen rond dit tafereel.

15 Mystici hebben vaker openbaringen. Anne Cathérine vertelt verder dat een familielid van de blinde die door Jezus genezen was, Ctésiphon, met een sikkel – na drie kwart uur -de koorden lossneed en Jezus neervile, waar ze Hem lieten liggen.
16 De verlichting heeft ons van de minder historische en/of niet bewezen randverhalen bevrijd. Het helpt ons dan ook vaak niet om de vanzelfsprekende invulling van de andere eeuwen gemakkelijk te doorgronden.

Claudia Procla, de vrouw van Pilatus[17], die 's nachts had gedroomd – aldus de aprocriefen – kwam met linnen om Jezus te verzorgen. Er waren in de fantastische verhalen wel een twintig vrome dames bekend. Een berg aan details hielpen de gesponnen verhalen rond het leven van de volgelingen. Joannes was er heel snel bij betrokken. Hij stond ook in vele afbeeldingen onder het het kruis. De zoon van Siméon[18], het kind van Veronica[19], de nakomeling van Obed[20], Aram[21] en Themni[22], de neef van Jozef van Arimathea[23], deze personen waren voor de toenmalige vrome zielen blijkbaar allemaal betrokken bij de overwegingen over die Man van smarten[24].

Aftands of ouderwets, esoterisch of zoekend nieuw

Het boek *Ecce Homo, zie de mens van* Anne-Marie Wegh helpt om meditatief dieper door te stoten tot de betekenis van de Ecce Homo. *Soms kom je op een punt waarop het leven, dat je hebt gericht op de buitenwereld, zijn glans heeft verloren, net zoals in de parabel van de Verloren Zoon. Vaak begint er dan een zoektocht naar verdieping. Velen komen tijdens die tocht uit bij oosterse spirituele tradities die beter lijken te passen bij de moderne mens.* Het opent ons op een zg. nieuwe kijk, de poging die er al was bij de nieuwgezinden. Het Tweede Testament, bevat een schat aan tijdloze wijsheid, door de evangelisten op een te ontdekken inventieve wijze beschreven in beeldtaal. *Slechts een kleine groep ingewijden wist in de afgelopen eeuwen dat de bijbelverhalen ook*

---

17 SVV Matt. 25: 19 *En als hij op den rechterstoel zat, zo heeft zijn huisvrouw tot hem gezonden, zeggende: Heb [toch] niet te doen met dien Rechtvaardige; want ik heb heden veel geleden in den droom om Zijnentwil*.

18 Die Jezus kruis had helpen dragen.

19 Die Jezus aangezicht afdroogde bij de kruisdraging en er de afprint van bewaarde.

20 Obed is vaker genoemd, maar minder aan te duiden. In de context van het Eerste Verbond is hij grootvader van david, vader van Isaï, zoon van Boas en Ruth. In de evangeliën en het Tweede verbond kan men alleen veronderstellen dat de voornaam wel nog voortkwam met de algemene betekenis van *dienaar.*

21 Aram verwijst op zich ook terug naar de algemeen Joodse context. Aram is een persoon uit de Hebreeuwse Bijbel. Hij was de zoon van Sem en de kleinzoon van Noach. Hij was de vader van Us, Chul, Geter en Mas. Ook staat de naam Aram in 1 Kronieken 1: 17.

22 Ende Naëra baerde hem Ahusam, Hepher, Themni, Ahastari. Dat zijn de kinderen van Naëra (1 Kron. 4: 6). Themni is blijkbaar eveneens een kind genoemd in de nakomelingen van Naëra en Thekoa, zoon van Asur. In de NBV zijn de namen aldus geschreven: *En Naara baarde hem Ahuzzam, en Hefer, en Temeni, en Haahastari. Dit zijn de kinderen van Naara.*

23 Jozef van Arimatea had een eigen royale graftuin met een graf dat in de zachte kalksteenrotsen was uitgehouwen. Het was nog nieuw. Het was deze Jozef die samen met zijn collega Nicodémus (Joh. 19: 39) het dode lichaam van Jezus van het kruis heeft afgenomen. Hij wikkelde het vervolgens in een grote lap linnen, betrad de royale grafruimte en legde het lichaam van Jezus heel voorzichtig op de stenenbank van de boogvormige nis die in de rotswand recht tegenover de ingang was uitgehouwen. Die bank had aan één oplopend einde dat bedoeld was als hoofdkussen. Collega Nicodémus kwam achter hem aan. Hij had een grote hoeveelheid myrrhe en aloé meegenomen naar het graf. We lezen van 100 pond, maar naar onze berekening is dit ongeveer 15 kilogram geweest. Beide zalven hadden een bederfwerende werking. Samen met Jozef heeft Nicodémus het lichaam van Jezus toen gezalfd.

24 Matt. 27: 26; Marc. 15: 15; Luc. 23: 17; Joh. 19: 1.

gelezen konden worden als metaforen die tezamen een wegwijzer waren voor de mens die op zoek is naar God. Dat is niet onze bewering, dat is de bewering van Anne-Marie Wegh.
De doop van Jezus in de Jordaan bijvoorbeeld en zijn genezingen, transfiguratie en kruisiging staan voor innerlijke processen.

ECCE HOMO -*Lucas van Leyden (prentmaker [vermeld op object])*
datering: 1510
blad: hoogte 288 mm
lad: breedte 454 mm
materiaal: papier
techniek: graveren

In beeldtaal vertegenwoordigen deze de fasen van zuivering, genezing, verlichting en vereniging met God[25]. In de bijbelvertalingen door de eeuwen heen is echter veel symboliek verloren gegaan. Het woord, de be-TEKEN-enis, de diepere laag van het verhaal is *vervuild, vertekend.* Het zou de mens moeten doen op verhaal komen, Zijn oorspronkelijk ontwerp *doen terugvinden, het aloude* beeld van God *naar hetwelk hij geschapen is.* In zijn opzet wil de auteur, Anne-Marie Wegh, dat de lezers de evangeliën met nieuwe ogen lezen en net zoals zij te laten raken en inspireren door de diepgang en rijkdom van deze geschriften.

Wat zagen de kunstenaars toch in de Ecce Homo[26].
Pilatus weet niet wie Jezus is, ook de joden niet. Het gepeupel is archi-gemakkelijk op te hitsen door de de leiders van het volk, van de religie… Het verhaal dat God de mens wil vertellen. JHWH die in de Mensenzoon komt .. het komende Rijk der hemelen. Het eist heel wat meditatieve know how.. en ontkomen aan vooroordelen en/of *prefab theologie[27].*

In een samenvatting van hoe het door Anne-Marie Wegh wordt aangebracht

25 In principe, *in den beginnne,* is ook voor het joodse volk de bijbel WOORD van JHWH tot de mens, *Luister Israël.*
26 Vertaald: zie de mens. Jezus staat tegenover het volk met zijn doornenkroon en wordt bespot, Johannes 19: 5-6.
27 We schreven bijna *catechismus kennis.* Maar met dergelijke formuleringen gaan we rakelings voorbij aan de het feit dat het hier over geen grijpbaar of koopbaar product gaat maar een gratuïte gave Gods, een genade.

lezen we: *de diepe essentie van het boek [is] : het ego, ons ego, voorgesteld door de uiterlijke Jezus, moet lijden, moet sterven om uiteindelijk getransformeerd te worden als de Zoon van God, de Nieuwe Mens. De randfiguren zoals Pilatus, de priesters en het volk spelen allemaal een rol in ons lijden, zij zijn in feite de grote aanstichters van ons lijden, de interne aanklagers, die ons schuldgevoel opwekken, versterken en handhaven. Door mijn schuld, mea culpa… de schuldbelijdenis van de kerk… De misdadiger Barabas die gespaard moet blijven, waardoor hij past in het beeld van de Ziel, het Goddelijke in ons. Daarmee worden de rollen helemaal omgedraaid, zoals dat zo gebruikelijk is in mystieke teksten. De beeldtaal van de bijbel is de werkelijke taal, de taal waarmee de essentie wordt weergegeven. Niet langer in begrippen, maar in beelden, zoals kinderen dat nog doen en verstaan kunnen. Wanneer gij niet als kinderen wordt zult gij voorzeker niet het Koninkrijk der Hemelen binnengaan*[28].
We zijn er ons van bewust dat we door terug te gaan naar de veertiende eeuw dat we dan het gevaar lopen in de vermeende duistere middeleeuwen te dwalen[29]. Op dat moment is de mens echter *ruimer* gaan denken.

In de vroege geschiedenis van het Christendom was de rol van het beeld bij het gebed en de meditatie nauwelijks een rol. Sommigen vonden het gebruik van beelden zelfs ongeoorloofd Het Bijbels eerste gebod indachtig geen beeld te maken van JHWH of van zijn schepselen gaf aanleiding tot het iconoclasme in de oosterse kerk. Maar er waren theologen die positief stonden tegenover het gebruik van beelden zoals Dionysius de Areopagiet[30] Areopagiet (ca. 500) die stelde dat het beeld een schakel kon vormen tussen de mens en het spirituele. Gregorius de Grote[31] had het zelfs over de Bijbel voor de ongeletterden. Niettemin zou het tot de elfde eeuw duren voor men het beeld ging zien als een hulpmiddel om de onzichtbare realiteit duidelijk te maken en pas in het begin van de twaalfde eeuw ontstaan de eerste gebedenboeken met een uitgebreide beelden apparaat, onder meer het St. Albans Psalter.

Jerome VANSPRANGHE met het beeldje van de man van smarten zoals hij er fier mee in de krant kwam.

28 Matt. 18: 1-4.
29 https://pieterserrien.be/2010/08/15/waarom-de-middeleeuwen-zo-duister-waren/ geeft een meer realistische kijk op deze visie.
30 Volgens het Bijbelboek Handelingen 17: 34 werd hij tot het christendom bekeerd door de preken van de apostel Paulus samen met Damaris en enkele anderen. Volgens de *Historia Ecclesiae* van de geschiedschrijver Eusebius van Caesarea werd Dionysius bisschop van Athene.
31 We hebben Gregorius (Rome, ca. 540 - aldaar, 12 maart 604) al genoemd in verband met de arma Christi en zijn visioen.

Deze pedagogiek breidt zich uit en in de vrouwenkloosters gaat men meer en meer de beelden zien als hulpmiddel bij de meditatie. In de 14de eeuw is het beeld niet louter hindernis voor de devotie maar als een hulpmiddel bij het ervaren van het bovennatuurlijke en de mystieke ervaring. De beelden werden realistischer en het gruwelijke in de passie scènes was bedoeld om het *mede-lijden* bij de gelovige op te wekken. Hieruit ook groeide het *Andachtsbild* of devotiebeeld zoals de *Man van Smarten*", een afbeelding die door inhoud en vormgeving een instrument was voor de persoonlijke contemplatie.

Het motief voor de *Man van Smarten* werd wellicht overgenomen van het Byzantijnse epitaafbeeld (epitaphios) van Goede Vrijdag: de imago pietatis, een frontale voorstelling van de lijdende Christus, afgebeeld in buste, met de armen gekruist voor het lichaam en gesloten ogen[32]. In tegenstelling tot de afbeelding op de icoon wordt Christus ten voeten uit, en levend met geopende ogen afgebeeld en in de late middeleeuwen geeft men de voorkeur aan een volplastische afbeelding. Zoals we hoger reeds aangaven. Vanaf de 14de eeuw raakt het beeld sterk verspreid door de aflaten die aan het bidden van de *zeven gebeden van Sint Gregorius*[33] bij deze afbeelding verbonden werden, men dacht namelijk dat dit een afbeelding was van de Christus die was verschenen aan paus Gregorius en de gelovigen tijdens een mis opgedragen in de Santa Croce in Gerusalemme (Gregoriusmis).

Zo herinneren we uit onze jeugd de voorstelling op een volksmissie prentje.

32 Een dergelijke imago pietatis in mozaïek bevond zich sedert de 12de eeuw in de Santa Croce in Gerusalemme (Rome). In Italië werd deze afbeelding gekopieerd vanaf de 13de eeuw. De Ecce homo is bijgevolg een zeer oud meditatiebeeld.

33 Gezien een aflaat van 14.000 jaar verbonden was aan het bidden van deze zeven gebeden voor om het even welke kopie van de afbeelding door paus Urbanus VI (Napels, rond 1318 – Rome, 15 oktober 1389), werd het thema vrij snel populair over gans Europa. Het gebed is een uitbreiding van het Gebed des Heren. De zeven vragen zijn gericht tot Kristus' gewonde ledematen: *het hoofd, de handen en voeten en de zijdewonde en het einde van het gebed moest gezegd 'voor dat beelde ons liefs heren' (= het kruisbeeld)'. De oefening streeft een hoog geestelijk ideaal na; uit elke wonde wordt de kracht verzocht om de overeenkomstige bede van het 'Onze Vader' in het eigen zieleleven te beleven'* (M. Meert: *De godsvrucht in de Nederlanden*).

Als we de poging ondernemen om dieper in te gaan op het Evangelisch gegeven. Handen wassen in onschuld, bont en blauw geslagen, tot bloedens toe, bespot om de boodschap geweldloos verzet. Een boodschap van naastenliefde, vergiffenis en authenticiteit vrijblijvend universeel met een mensbeeld dat ook Gandhi aansprak in het manifest van de bergrede….
Als dat onze God is wie kan dan tegen zo'n solidariteit zijn, wie kan dan meeheulen met het gepeupel. Zo'n Mensenzoon zou elckerlic/iedereen moeten zijn….

Betekenis niet éénduidig

De geschiedenis van deze eeuwenoude kapel is duister. We moeten roeren in een aarden pot, waarvan de onmiddellijke wanden nogal stevig zijn, waar de bodem niet te peilen is, en verraderlijk ligt met vage legenden en opvattingen. Het is een mengelmoes van godsvrucht, boetvaardigheid en (misschien) ook wel wat bijgeloof. Maar boven dit alles blijft in deze tijd zelfs nog een ding over: de verering van het heilig lijden van onze Zaligmaker, iets dat teveel uit het oog verloren wordt[34]*.* Uit een vroeger artikel in het Parochieblad, datum onbekend)

34 In de vroegere artikels die we erover publiceerden citeerden we dit. Uit een artikel in het Parochieblad, datum onbekend.

De populariteit is ondertussen wat gedaald. Enkele jaren terug werd er geregeld in de plaatselijke pers geschreven over de kapel van *Ons Heeres Boompje.* De kapel wordt niet zo druk meer bezocht. De toegangsweg kwam in de pers. Enkele families zijn gezamenlijk eigenaar nl. Jerome VANSPRANGHE, door zijn vrouw Alice DUMEEZ, en de familie PETY als nakomelingen VANCAEYSEELE -GALLIAERDE[35].

Ik wilde er wel meer van weten en trok met de kaart van 1840 en de stamboom van mijn vrouw op penne-veldtocht. Het wegeltje aan de ex - werkhuizen ALLAEYS (ex-ALLTECH NV.) brengt ons volop in de hipshoek[36]. Op de kaart is het goed te zien, de hipshoekbeek kronkelt, de velden in . Ergens midden de landerijen staat de kapel ook wel *Onzen Heirtjes Bus*[37] genoemd . De laatste benaming is wellicht de oudste. Er was vroeger heel wat bos in de buurt.

70

Donker groen

Josephus VANCAEYZEELE

x Jeanne Thérèse

GALLIAERDE

xx Odelia Coleta DEHAENE

Henri VANCAEYZEELE
x Amelia BAUWE
Ludovica VANCAEYZEELE
x Amand PETY
Helena PETY
x Emile DUMEEZ
Alice DUMEEZ
x Jer. VANSPRANGHE
Achille PETY
x Maria DOCHY
xx Julienne DOCHY
Simonne PETY
x André VERHAEGHE

Jerome VANSPRANGHE is dé promotor van de kapel van Ons Heeren Boompje in Poperinge. De kapel heeft inderdaad veel met de familie te maken .

Het lindehouten Christusbeeld stamt wellicht uit de achttiende eeuw. Dat beweerde Albert DURANT, die altijd in de buurt heeft gewoond. Hij weet dat de datum in het beeld gegrift was. *Bij de laatste restauratie is de datum eraf gekrabd. Spijtig! Dat zijn nu eenmaal de perikelen van de verdeelde verantwoordelijkheid*.

Bronnen

Naast de plaatselijke pers is ook eens in *Bachten de Kuype* en zelfs in *Iepers Kwartier* over *Ons Heren Boompje* geschreven[38]. Meestal merk je dat - zoals we het ook trouwens gedaan hebben - de schrijvers voortbouwen op de opzoekingen van de voorgangers. O. FIERS[39], eertijds stadsarchivaris zou beweerd hebben dat het eigenlijke oude

35 Carzeele Journaal XIX, 80.
36 De situering van de hoeken te Poperinge is na te gaan in Westhoek II, blz. 160-166 en *Ommestellingen*, door H. VANDENBERGHE, blz. V-VII.
37 Bos. We moeten opletten in de 16de eeuw was daar veel *elstland.*
38 De Poperingenaar, zondag 13 juni 1937. Recentere publicaties worden in de loop van het artikel aangeduid. Bachten de Kuype, VIII (1966), blz. 135-137 'Ons Heren's Boompje. Iepers Kwartier, III (1967), door E. Lootens, O.-L.-H.-Boompje te Poperinge, oase van vrede, godsvrucht en boetvaardigheid.
39 Oscar FIERS (9 november 1869 + 14 juni 1950) is hier cavalier seul, maar conserveerde en inventariseerde heel wat historische bronnen op vrijwillige basis in een niet geinstitutionaliseerd verband. In zijn jeugd was hij secretaris van de Katholieke Kring en ook van de Katholieke Stadsharmonie van het Korps der Sapeurs-Pompiers. In 1905 werd hij aangesteld als secretaris van de Burgelijke Godhuizen in opvolging van de Heer Edmond VAN WITBERGE. Toen in 1925 het Weldadigheidsbureel en de Burgelijke Godhuizen samensmolten tot de Commissie van de Openbare Onderstand, bleef hij secretaris van deze inrichting tot 1942. Pas in 1928 aangesteld.

beeldje ongeveer 1585 gemaakt werd. Hij zinspeelde op de verering van bomen, natuurgoden, ed. bij de Germanen. De kerstening zou plaatselijke natuurgoden in Christusverering omgezet hebben en bomen incluis in de verering betrokken hebben. Ook de autoriteit van historicus E. H. Raphaël DEBEVERE[40] wordt aangehaald om dezelfde bewering te staven. Na alle bereikbare documentatiete ingezien te hebben constateren we. Dat het *magische* niet vreemd is aan heel wat praktijken rond de koortskapel. Authentiek volksgeloof wordt in bepaalde kringen gemakkelijk gereduceerd tot folklore of surrogaat godsdienstigheid. Ons Heeres Boompje zomaar *folklore* noemen is niet ernstig. We kunnen ons echter moeilijk van de indruk ontdoen dat hier heel wat onkritische goedgelovigheid zijn weg vindt op de rand van een getuigeheuvel van een wat ouder godsdienstig landschap.

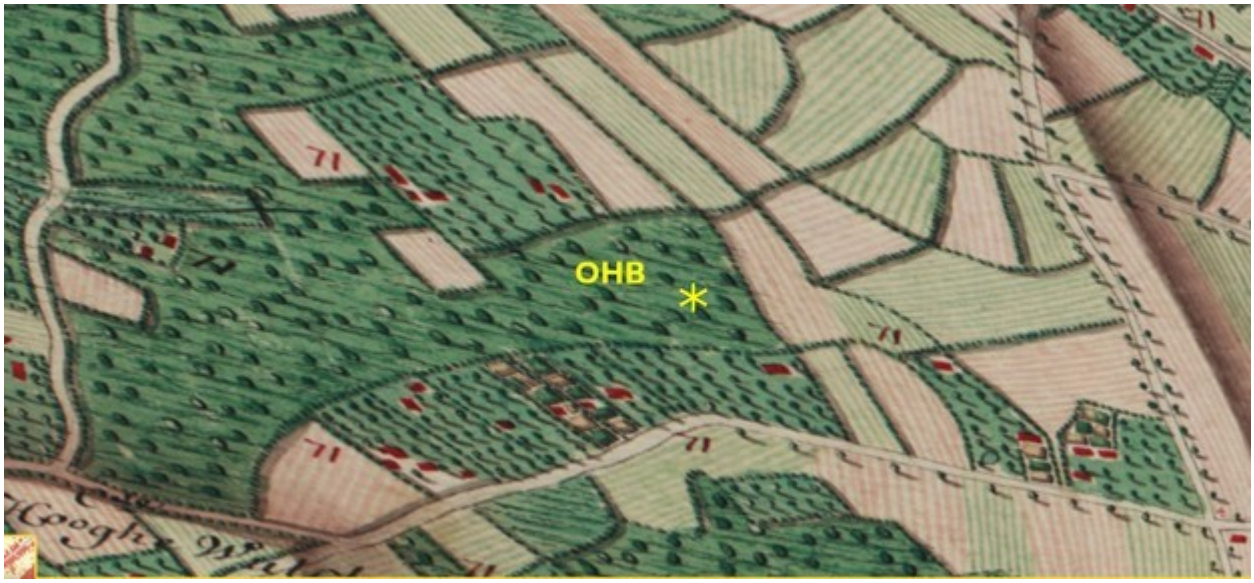

De veldkapel

Hierboven de kaart van Ferraris, waar enkel het bos/elst? ons kan inspireren.

De kapel staat op drie aren grond, waarvan de eigendom per gerechtelijke beslissing[41] aan meerdere mensen behoort. Een derde behoort aan de fam. DURANT, en twee derden aan de familie PETY. Daarom werd er een beurtrol

40 Raphael DEBEVERE werd geboren in Arendonk op 22 augustus 1887. Op 10 juni 1911 werd hij in Brugge tot priester gewijd. Hij was achtereenvolgens onderpastoor in Gistel, Poperinge (Sint-Jan) en Dudzele. In 1912 was hij leraar Grieks aan het college van Poperinge. Later stichtte hij er ook *De Vlaamse vrienden* en verschillende studiekringen en zangverenigingen. Hij werd in 1940 tot directeur van het Sint-Antoniuswezengesticht van Loker benoemd. E. H. DEBEVERE overleed er op 18 juni 1977 (Stadsarchief Poperinge).

41 Er zou ergens genoteerd zijn dat de eerste november de wissel moet gebeuren. De sleutel die ik vermelde in het artikel is wellicht ingegeven door de drie namen van de actanten in het proces. De beslissing moet terug te vinden zijn in de papieren van het gerecht 2 08 1910. De zaak is geregeld tussen Alois DURAN en Louise VANCAEYZEELE PETY en Rosalie VANCAEYZEELE.

bepaald voor de zorg voor het onderhoud en de bediening van de het heiligdom. Er is voorzien in noveenkaarsen.

De kaart toont ons duidelijk dat er inderdaad meerdere stippellijnen onderbroken zijn. De volksmond beweert dat er acht wegeltjes naar de veldkapel gingen. Het best te situeren is de hoeve A. CATTEAU[42].

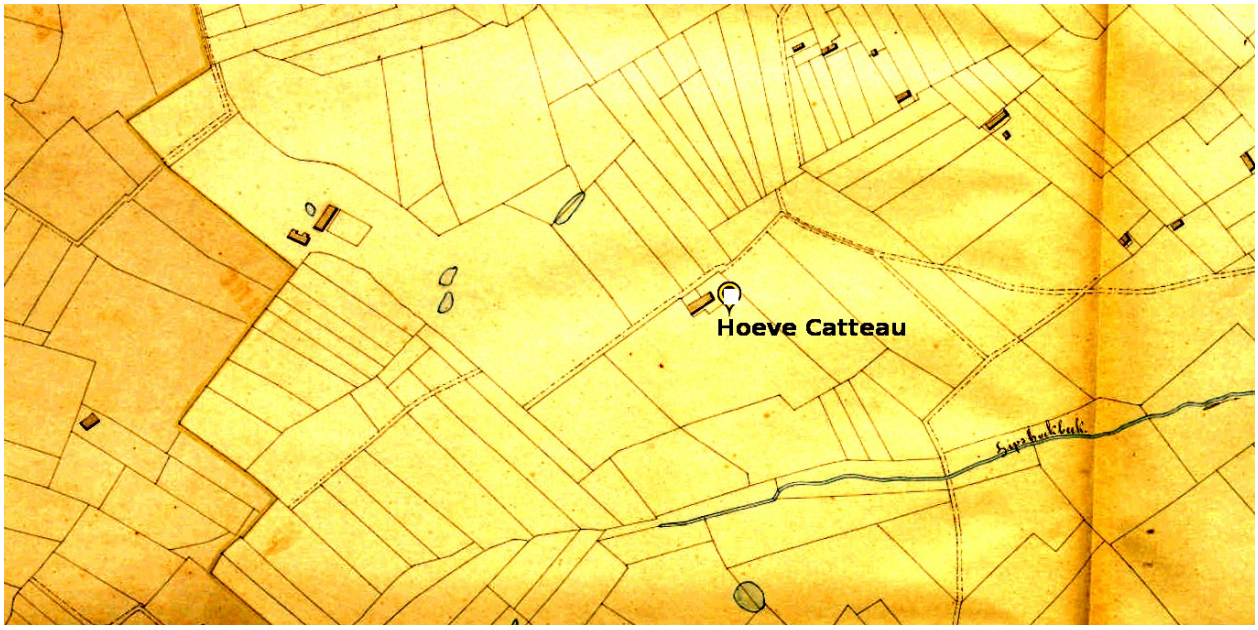

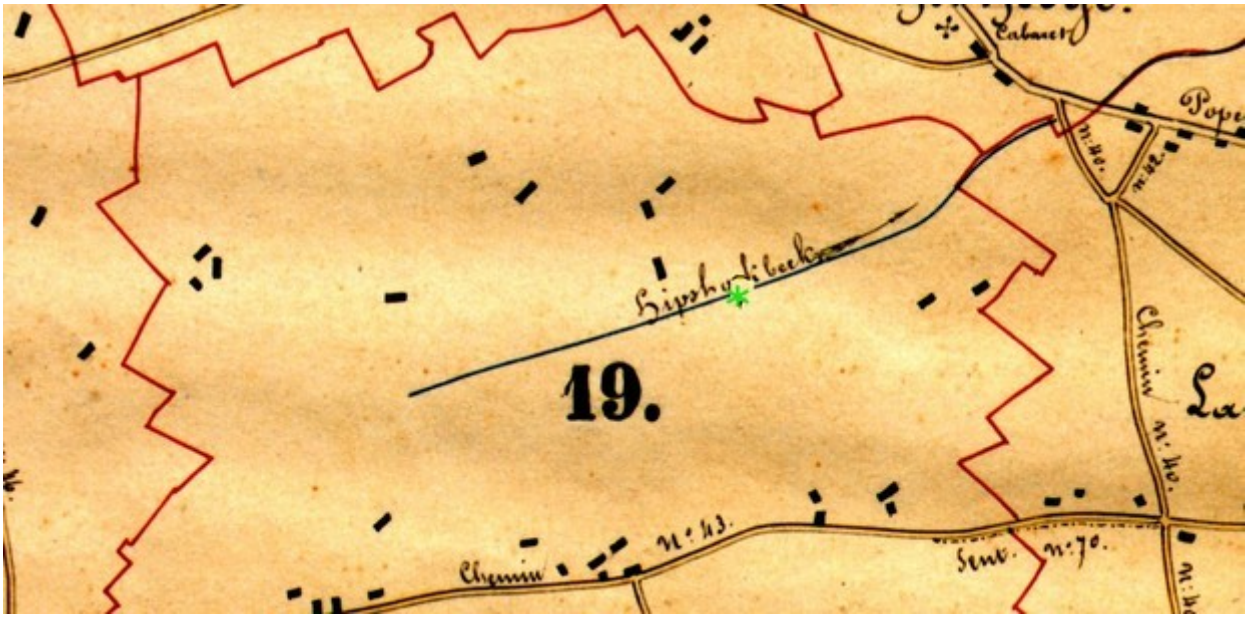

42 Antoon CATTEAU is nu aangeduid als Watouseweg 14. Duidelijk met geen verbinding naar de Provenseweg.

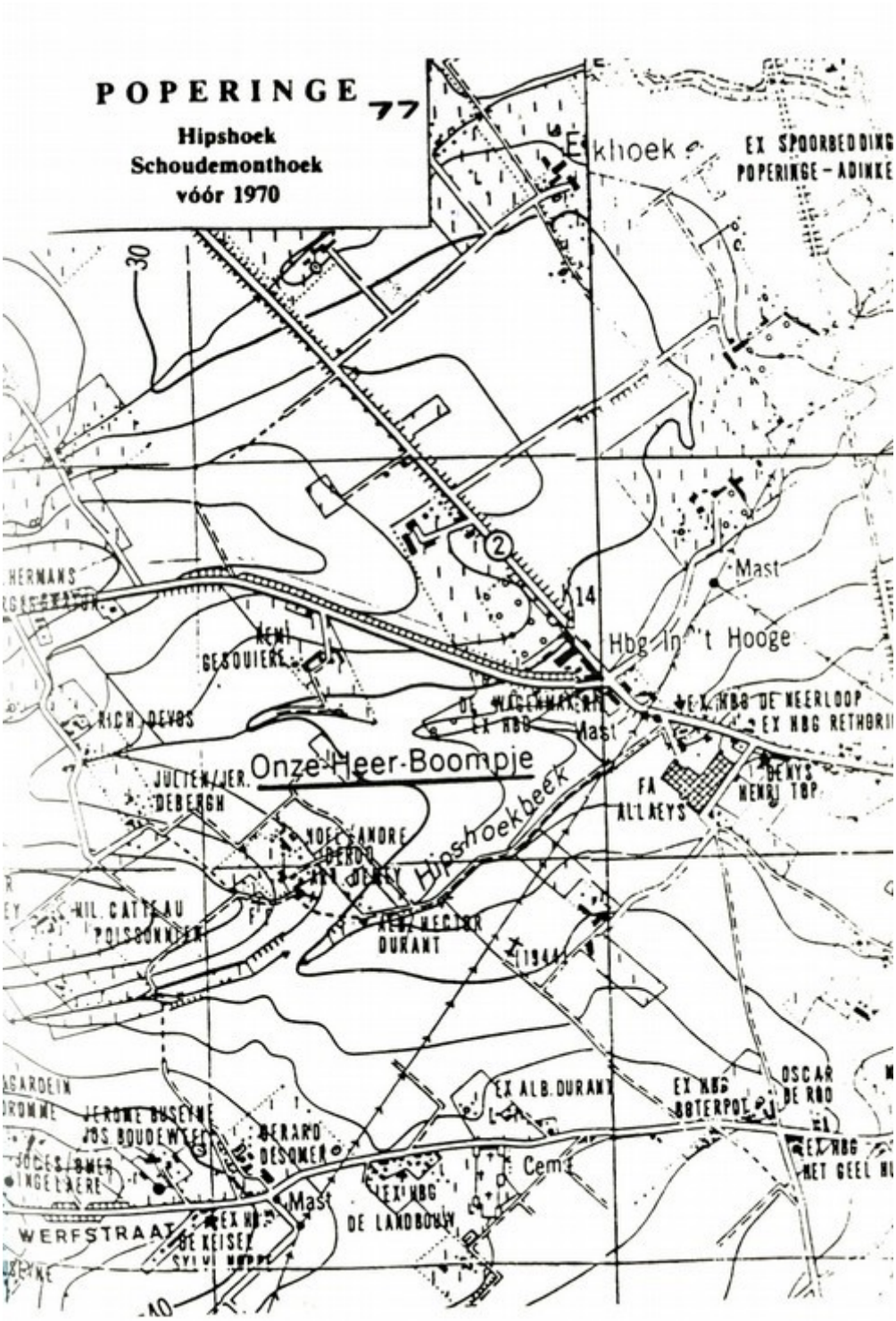

De woning DURAN en de Hipshoekbeek[43], de oude locatie van het fabriekje van ALLAEYS met de paden die vandaar vertrokken zien we op topografische kaart. De atlas van de buurtwegen laat het brugje vermoeden dat lag over de hipshoekbeek.

43 Provenseweg 54, Frans DURANT ligt op de weg naar de kapel en is op de *atlas van de buurtwegen* laatste kaartje met geen wegaanduiding te zien.

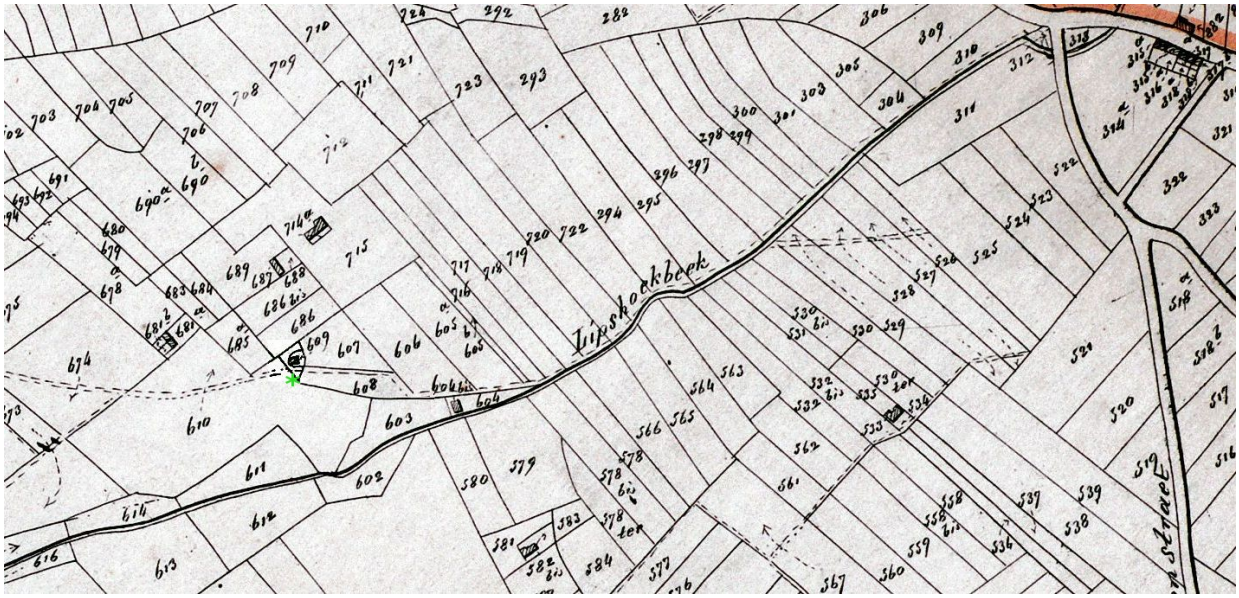

We vinden op probat de kadastrale legger van 1810 met de volgende legende.

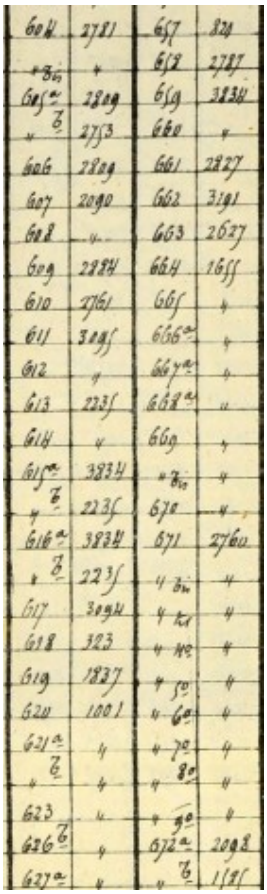

L 609 artikelnummer 2884 is het kapelletje.
Inderdaad 3 are 10 kapel en bos
De eigenaar daar vermeld is Henri VANCAEYZEELE.
L 610 artikelnummer 2761 is bos dat behoort aan DEGHEUS-MAZEMAN T.- G., Ieper.
L 604 bis + L 604 artikelnummer 2761 is een huis en land 5 a 20 + 40 ca eigendom van CATRYCK Louis, Roesbrugge en LEFEBVRE Louis, Poperinge
L 607-8 artikelnummer 2090 is land 23 are 30 ca en 23 are 10 ca is eigendom is VANCAEYZEELE-DEHAENE Jozef, de weduwe.
L 602-3 artikelnummer 3095 is 18 are 50 ca en 28 are 20 ca en behoort aan CASTRYCK Livinus, koopman Haringe. Het is dan nog allemaal bos.

We constateren een kapelletje bij het bos.
De verwijzingen naar de familie ontplooien we later.

OP de VANDERMAELEN kaart (1!46-1856) op de volgende blz. Zie je zeer goed dat het gaat om een kapelletje aan de rand van het bos althans medio 19de eeuw – athans dan.

We zijn zeker dat vier honderd jaar ervoor er nog veel elstland was in de hipshoek. Eikenelst voor de eikenschors.. Of andere soorten om de raster te weven voor de ramen of .. misschien ook korven te vlechten. Hier zijn we niet genoeg van op de hoogte om conclusies te maken, maar het intrigeert in verband met de vroegste inplanting van het kapelletje… Anderszijds Onzen Heertjes bos en de bosgeuzen laat ons niet los.

De deurwaarder activiteiten

Uitwegen, de *gemene muren en gemene grachten* uit het wetboek, zijn juridische vitterijen, die wel eens de familiegeschiedenis extra *tooien* of *besmetten*. Het moest ervan komen. Wie aan de kapel wil geraken en de weg niet weet, twijfelt of hij op de goede weg is. De landwegel heeft geenszins het uitzicht van een straat. De aanpalers en eigenaars zijn wel nu al zover gekomen, na herhaalde druk elk hun deel af te staan in ruil voor een betere toegang naar de kapel. De stad wil de kronkelende landwegel onderhouden. Rond Goede Vrijdag bracht de stad al enkele jaren (sinds 1987) verharding, maar het is lang geen traject voor de vierentwintig uren.

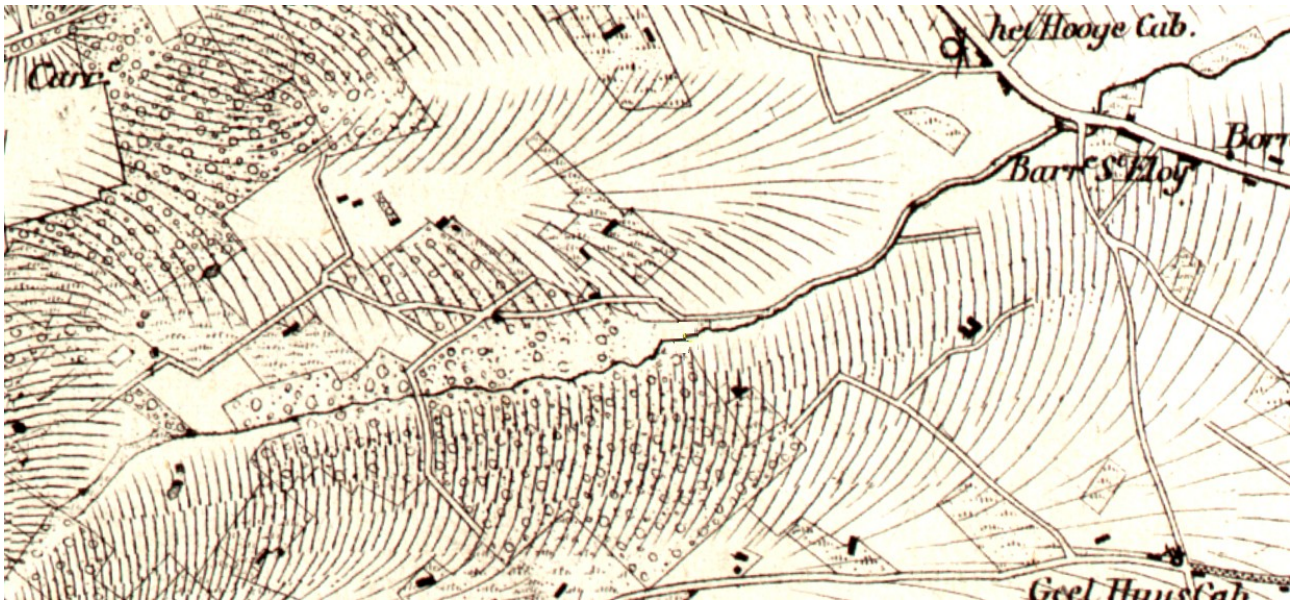

Onze zegsman wees erop dat er in de tijd zeven landwegels waren – anderen beweren *acht*, waarlangs men bij de kapel kon geraken. Zijn enthousiasme grenst wel aan *wishfull thinking*, want de Wegenatlas toont geen zeven *voetwegeltjes* in de buurt. Alhoewel er ontegensprekelijk meer landwegeltjes waren om naar de verschillende omringende hoeven te gaan.

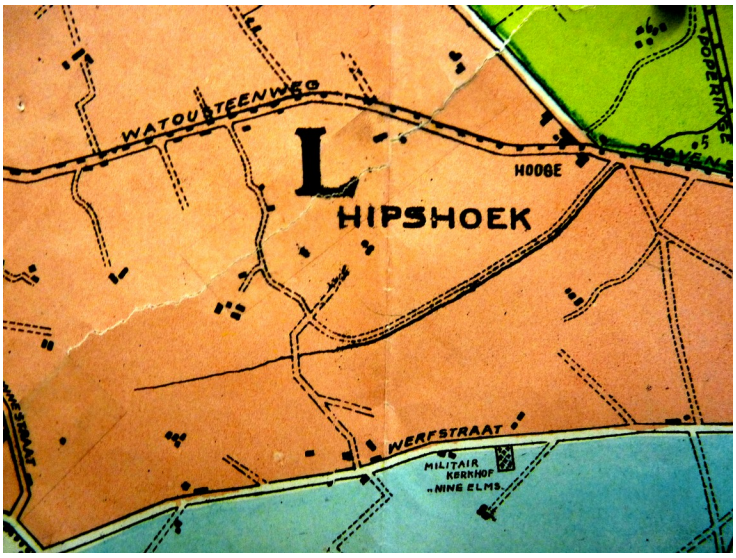

Bewijs de stadskaart anno ongeveer 1950 (cf. supra) waar duidelijk twee wegeltjes elkaar ontmoeten bij de kapel. Een wegeltje dat van de toenmalge werfstraat (Helleketelweg) kwam en eentje dat van de Watouseweg kwam.

De bewoners van de buurt kennen nog heel goed het wegeltje dat van de *Butterpot* (café) naar de veldwegel van de kapel kwam. De verbinding met de Watouseweg is nu (hoe kan het) dooreen hekje afgesloten.

Het beschermd monument – kapelletje is geregistreerd op Provenseweg 56, Poperinge.

Wie woont in de buurt?

Zonder moeite zijn de sporen van de Cayseele clan in de buurt aan te wijzen. De hoeve van Antoon CATTEAU was bewoond door Amand PETY x Ludovica VANCAEYSEELE[44]. Dit is de verre stamvader van de PETY-medeëigenaars. Dichter bij de kapel stond het huis dat het laatste kwart van de 20ste eeuw bewoond was door Hubert DEJONGHE[45]. Daar woonde voorheen o.a. Arthur DUMEEZ. Zijn moeder was Helene PETY, de dochter van Amand hierboven genoemd. Zo komen we langs Alice DUMEEZ, dochter van Arthur DUMEEZ, bij Jerome VANSPRANGHE, die voor door de meeste nu levende Poperingenaars wel nog bekend is als de vurige propagandist voor het kapeletje.

De lappen grond bij de kapel waren delen van de erfenis van Franciscus VANCAEYSEELE. Die erfenis lag onder andere in de Sectie L. Sectie L valt voor een groot deel samen met de Hipshoek. De Hipshoek was het deel van Poperinge waar *Keizer CAEYSEELE* (Franciscus Albertus VANCAEYSEELE) nogal wat grond had. Enkele delen daarvan werden later door de familie DURANT opgekocht. Het stuk dichtst bij de kapel is nu eigendom KESTELYN. We schreven dit in 1991.

Door het de gemeenschapsminister van cultuur wordt het beschermd gebouw hiermede

26. om reden van historische, volkskundige, architectuur-historische en artistieke waarde:
+ veldkapel z.g. "O.-L.-Heertjesbos", Provenseweg, te 8970 Poperinge, bekend
ten kadaster : Poperinge, 3e afdeling,· sectie L, perceelnummer 609 (deel),
eigendom van :
- de kleinkinderen van wijlen dhr. en

Mevr. Annand Pety - Vancayzeele
Pety, Camille, Doornstraat 55 - 8970 Poperinge
Pety, Firmin, Westvleterseweg 47 - 8970 Poperinge

44 Carzeele Journaal, X, blz. 199. Zij is de kleindochter van Josephus VANCAEYSEELE, x Jeanne Thérèse GALLIAERDE, xx Odelia Coleta DEHAENE. We zagen de eigendom op de legger, zie boven.
45 Hubert DEJONGHE, de praatboer, witte Magiërs, paragnost, voetzaal profeet...

Pety, Julia, Switch Raad 37 - 8970 Poperinge
Pety, Marie-Thérèse, Watouseweg 26 - 8970 Poperinge
Pety, Roger, Westvleterseweg 32 - 8970 Poperinge
Pety, Simonne, K. Grimminckweg 11 - 8970 Poperinge
- dhr. en mevr. Albert Durant - Gruwier
Werf 79, 8970 Poperinge.
Brussel, 26 januari 1987. Patrick DEWAEL.

Mirakels

Er worden meerdere wondere gebeurtenissen gesignaleerd. Een vrouw in coma zou na een noveen weer bijgekomen zijn en gezond en wel thuis gekomen zijn na zes weken. De specialiteit van de kapel is genezingen van koorts. Jongeren gaan er wel eens bidden, of grootmoe bidt er, om het welslagen van het examen. De *slunsekapel* biedt troost aan zieke mensen. Door de doeken, die aanraking komen met het beeld bij zich te dragen brengt de kracht van het mirakelbeeld genezing.

Een *koortskapel* in de buurt van lindebomen is geen toeval. De lindebloesem is een bekend koortswerend middel. Hier stoten we op het delicate domein van de natuur-religie. Zo'n probleem kan in een heemkundig tijdschrift niet uitgepraat worden. De gebruiken die bij de verering gangbaar zijn grenzen aan de magie. De doeken, de kledingstukken of de lappen stof die in de haag worden gehangen zijn van bij de zieke meegebracht. Voor wie de *echte oude* gebruiken in ere wil houden kunnen we erbij verklappen dat de behulpzame gebuur, of het famiiid, of de vriend die deze doeken brengt zo vlug mogelijk weg moet lopen. De ziekte moet bezworen worden.

Op de drukste dagen rond Goede Vrijdag worden soms honderd kaarsen per dag aangestoken. Ook de schors van de lindeboom heeft een *superstisieuse* waarde. De boom is niet eens zo oud. Dat schreef veearts ADRIAEN in zijn studie in de Poperingenaar. De boom zou uit de jaren 1750 stammen. Die schors wordt niet aan

iedereen meegegeven. *Alleen in heel ernstigste gevallen*.
In zo'n geval gebeurt het dat het gelaat van de Zaligmaker bij de /behandeling van de zieke op de schors verschijnt aldus Jerome VANSPRANGHE.

Talrijk zijn de beweringen waarin *Ons Heere* de mensen die de verering verhinderen straf doet oplopen (een kogel treft hen[46], de ziekte herneemt zich, ze worden uit hun ambt gezet, de politiek partij verliest, de bisschop wordt ziek[47]..).

POGING TOT HERSTEL TRADITIE

Via het heemkundig tijdschrift « Aan de Schreve » deed de h. Hubert Dejonghe, wonende Beselarestraat 135 te Geluwe, maar binnenkort woonachtig op de hoeve nabij Ons Heeren Boompje Provenseweg 153 alhier, een oproep tot deelname aan wat hij noemt een poging om oude traditie nieuw leven in te blazen en heraanknopen om de jaarlijkse ommegang van vroeger naar het kapelletje opnieuw luister bij te zetten.

Uit zijn programma lichten wij alvast : vrijdag 8 april te 10 u. inplanten van de palmstronk ; te 20 u. opening van kleine grafische tentoonstelling, die drie dagen openblijft. Café zonder muziek. Zaterdag 9 april paaseieren rapen in de boomgaard. Te 10 u. folkloristisch spel « eieren duwen ». Inleg 5 fr. Zondag 10 april te 19 u. saucissenkandeel als opsluit.

Toekomende week komen wij hierop even terug.

1 april 1977 verscheen dit artikel in de krant.

De ontstaansgeschiedenis

In de bossen ten westen van Poperinge vond men een Christusbeeld dat uit lindehout was gesneden. Een Christusbeeld in de koningsmantel, geboeid en met bloedige strepen over het lichaam[48]... Het beeld werd naar de Sint Janskerk gebracht, maar verdween en werd teruggevonden in een struik. Precies op die plaats werd in plak en stak[49] een kapelletje gezet. Onder de poperingenaars is daar discussie over. Mensen die iets meer van de parochie weten beweren, dat dit niet kan. Het beeldje werd naar de parochiekerk in casu Onze Lieve Vrouwe gebracht. Nu kan je het een volksgelovig poperingenaar niet kwalijk nemen dat hij de Sint Jans kerk noemt.

Of het nu de ene of de andere pastoor is, de legende zegt dat drie keer (in een heilig verhaal hoort een goddelijk getal) door de mensen geprobeerd is om het beeld terug te brengen naar de kerk.

Als iemand het beeldje een handje heeft kunnen toesteken om terug in het bos te geraken? Neen!
Zoals in echte verhalen met echte miraculeuze beelden het beeld ging alleen op stap terug richting *Ons Heirtjes bus*.

Dat verhaal werd ook opgetekend door de H. ADRIAEN. Hij hoorde het van Rosalie VANCAEYSEELE. We konden achterhalen dat Rosalie, de zus is van Louise VANCAEYSEELE, gehuwd met Amand PETY.

---

46 Voor de kritische lezer. We verwijzen naar het incident waarbij paus Johannes Paulus II een kogel kreeg. Dit voorval greep plaats in de periode waar Jerome VANSPRANGHE een ontwijkend antwoord kreeg van Rome.
47 Ook verbonden met de briefwisseling van Jerome.
48 Zie afbeelding op de noveenkaars en de folder.
49 13 juni 1937 artikel in De Poperingenaar van de hand van veearts ADRIAEN.

Zij leefde mee met het gezin VANCAEYSEELE-PETY, dat in de hipshoek gesiteerd wordt nr. 116 aldus de bevolkingsboeken.
Zijzelf was geboren in het jaar 1848 .
Wanneer de feiten gebeurd zijn is na onze speurtocht absoluut niet duidelijk. We hebben geen enkele zekere aanduiding dat de kapel zou opgezet zijn in de XVI^{de} eeuw. Versie Oscar FIERS. De vroegste verwijzing is begin XIX^{de} eeuw. Duidelijkst is het in de erfenis van 1828, waar we verder op ingaan.

Als de kapel *in plak en stak* anno 1600 gebouwd zou zijn zoals wel eens beweerd wordt, dan vragen we ons af hoe in ons *geuzennest* de beeldverering niet door de hiërarchie en clerus wat meer ondersteund werd? Waarom is daar geen groter verering uit gegroeid? Is er een vorm van naijver geweest tussen de parochie en *het heiligdom*? We zijn geneigd uit de afwezigheid van bronnen te besluiten dat de kapel ten vroegste in de XVIII^{de} eeuw is ontstaan. De kaart van Ferraris geeft ons hierbij ook niet geholpen. Er is niet de minste aanduiding. Er is in die buurt wel heel wat bos. Bossen zijn geheimzinnig. Kapelletjes bezweren boze geesten…
Wordt vervolgt.

Of het nu de ene of de andere pastoor is, de legende zegt dat drie keer (in een heilig verhaal hoort een goddelijk getal) door de mensen geprobeerd is om het beeld terug te brengen naar de kerk.

Als iemand het beeldje een handje heeft kunnen toesteken om terug in het bos te geraken? Neen!
Zoals in echte verhalen met echte miraculeuze beelden het beeld ging alleen op stap terug richting *Ons Heirtjes bus*.

Dat verhaal werd ook opgetekend door de H. ADRIAEN. Hij hoorde het van Rosalie VANCAEYSEELE. We konden achterhalen dat Rosalie, de zus is van Louise VANCAEYSEELE, gehuwd met Amand PETY.
Zij leefde mee met het gezin VANCAEYSEELE-PETY, dat in de hipshoek gesiteerd wordt nr. 116 aldus de bevolkingsboeken.
Zijzelf was geboren in het jaar 1848.

Wanneer de feiten gebeurd zijn is na onze speurtocht absoluut niet duidelijk. We hebben geen enkele zekere aanduiding dat de kapel zou opgezet zijn in de XVI^{de} eeuw. Versie Oscar FIERS. De vroegste verwijzing is begin XIX^{de} eeuw. Duidelijkst is het in de erfenis van 1828, waar we verder op ingaan.

ONTSTAAN

Over het ontstaan van "Ons Heeres Boompje", wordt volgend verhaal voor waar aanzien.
Op zekere dag vond men in de struik, midden in de bossen westwaarts Poperinge, een klein gekroond Christusbeeld. De schouders waren bedoken met een mantel, de armen geboeid. Het lichaam was vol bloedige strepen. Vol eerbied werd het beeld naar de St.-Janskerk gebracht. De dag daarop was het uit de kerk verdwenen; men vond het terug in de struik.
Al gauw werd dit wonder bekend in heel de streek en een kapel van plak en stak werd opgericht op de plaats van de struik.
Wanneer dit gebeurde is niet precies geweten. Geschriften zijn er niet gekend, zowel bij de eigenaars als bij de stad. Toch situeert men het ontstaan rond 1600.

VERERING

Het beeld is het werk van een onbekende meester, in lindenhout gesneden en vroeger in verschillende kleuren. Het is een afbeelding van de "Ecce Ho-mo" : een geboeide Christus met doornenkroon, mantel op de schouders, een riet als stof.
Vanaf 1400 vindt men deze afbeelding overal terug.

Door aanroeping van dit beeld werden genezingen bekomen. Vooral koortslijders komen op bedevaart naar Ons Heeres Boompje. Stukjes schors worden van de bomen afgesneden en meegenomen. Vroeger werd er een thee van gemaakt die door de zieken ingenomen werd.
Ook voor andere kwalen wordt het beeld aanroepen. Sinds jaar en dag vindt men in de struiken en aan het hek allerlei linten en kledingstukjes van zieken. Door dit symbolisch gebaar draagt men de ziekte over aan het beeld en bekomt men aldus genezing.

Sinds het ontstaan zijn eeuwen voorbij gegaan. De toeloop is er niet minder door geworden. Het geloof in "Ons Heeres Boompje" zit diep geworteld in het volk.

NOOD ZOEKT TROOST

herinnering aan

ONS HEERES BOOMPJE

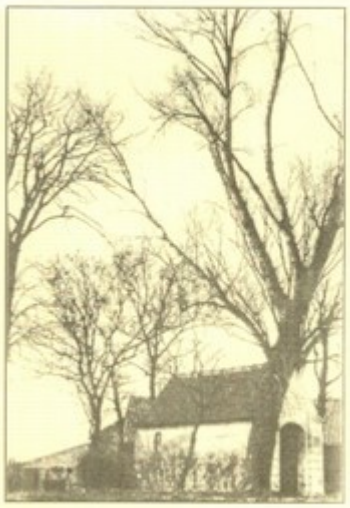

(tekst overgenomen uit "De Poperingenaar" van zondag 13 juni 1937, geschreven door H.Adriaen)

Als de kapel *in plak en stak* anno 1600 gebouwd zou zijn zoals wel eens beweerd wordt, dan vragen we ons af hoe in ons *geuzennest* de beeldverering niet door de hiërarchie en clerus wat meer ondersteund werd? Waarom is daar geen groter verering uit gegroeid? Is er een vorm van naijver geweest tussen de parochie en *het heiligdom*? We zijn geneigd uit de afwezigheid van bronnen te besluiten dat de kapel ten vroegste in de XVIII^{de} eeuw is ontstaan. De kaart van Ferraris geeft ons hierbij ook niet geholpen. Er is niet de minste aanduiding. Er is in die buurt wel heel wat bos. Bossen zijn geheimzinnig. Kapelletjes bezweren boze geesten… Wordt vervolgt.

Uit « De Poperinghenaar » van Zondag 23 juli 1911 :

Poperinghe. — Op de tramlijn werden gedurende de negen dagen van Poperinghe-Ommegang 3850 kaartjes voor Poperinghe afgeleverd op de lijn Veurne-Poperinghe en 2900 op de lijn Dixmude-Merckem-Poperinghe.

— Met Veurne Processie op 30 juli, zal Aloïs Durand, van 't O. H. Boompje, met een camion naar Veurne rijden voor 1,50 F per man.

Bindingen met de Cayseele-stam

Omdat Rosalie VANCAEYSEELE (zegsvrouw bij H. ADRIAEN)
en de familie PETY afstamden van Franciscus VANCAEYSEELE zochten we direct in die richting .
De goederen van Frans VANCAEYSEELE en kinderen lagen voor een groot deel in Hipshoek. (sectie L onder het kadasterartikel 2809)

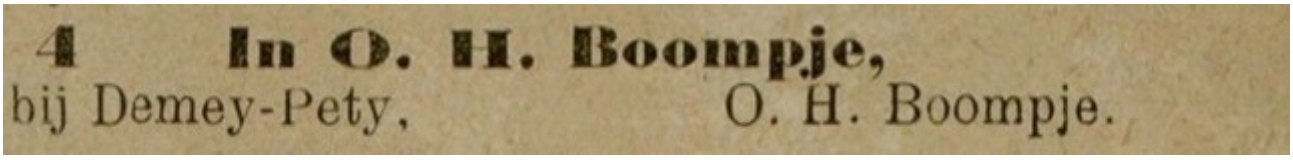
4 In O. H. Boompje,
bij Demey-Pety, O. H. Boompje.

Twee stukken grond L 531-532, die nu in het bezit zijn van de fam. DURANT werden door Frans in 1846 gekocht van de comte de Foresta Marie Maximien uit Marseilles[50].

Ook L 495 - 496*- 497 behoorden aan dezelfde Franciscus. Die stukken lagen verder naar Poperinge toe, nl. langs de Koestraat. De twee huizen droegen begin deze eeuw de naam *Het appelgoedje*. Daar was inderdaad een grote boomgaard (93 are). Dat zou kunnen de oorsprong zijn van de naam van die wijk in onze stad.

Deze vaststellingen en nog meer details in die richting deden eerst vermoeden dat *Ons Heeres Boompje* een Cayseele aangelegenheid zou kunnen zijn.

50 CJ XIV. blz. 32. waar nog meer over de eigendom van Frans VANCAEYSEELE geschreven werd.

Tot we na enkele voormiddagen veldwerk in het archief de erfenis vonden van

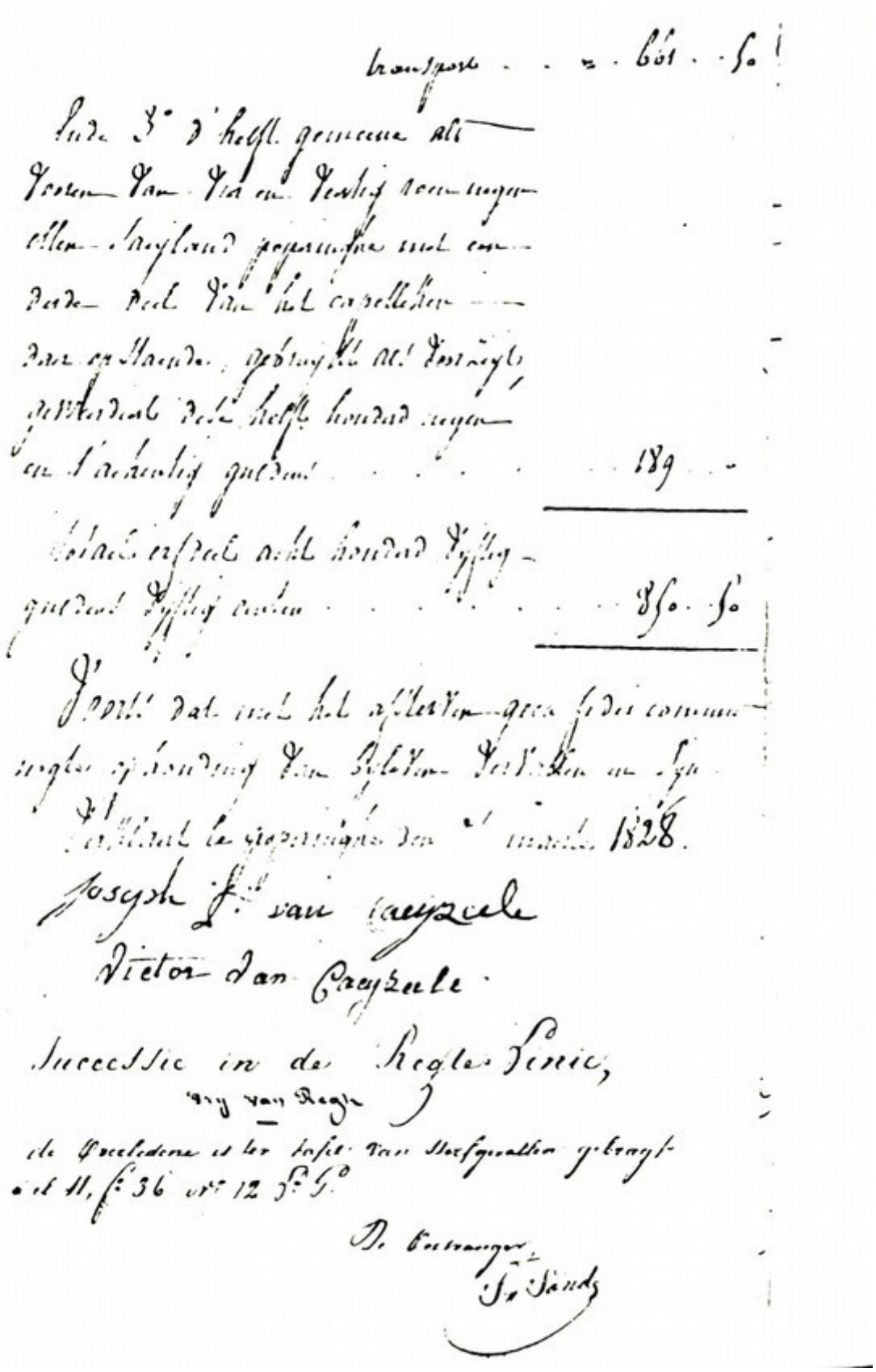

transport . . . . 601 . . 50

Suite 3° d'hetzelf. gemeene als
Joseph van Ha en Jeanty van Ingen-
ellen Meyland gepermuteerde met een-
derde deel van het casseleden
van erfhuyden, gebruyckt als Jeanty
geweerdeel deze helft houdend negen
en twintig guldens . . . . . 189 . -

Totaal erfpacht acht honderd tyffig-
guldens tyffig centen . . . . . 850 . 50

Jeanty dat met het afsterven geen fideicommis-
ingelas opkomende van Sylvia Jeanty en zyn
Testament te openingen den 1 maart 1828.

Joseph J.s van Craeyzele
Victor van Craeyzele.

Successie in de Regles Series,
Erfg van Regle

de Quelidone is ter tafel van Hoofgerechten gebracht
o.d. H. f.° 36 v.° 12 J.° G.°

De Griffier
J. Sands

Joanna Theresia GALLIAERDE, de eerste vrouw van Josephus VANCAEYSEELE. Hierin lezen we dat Joanna Theresia GALLIAERDE sterft, ab intestal (zonder testament na te laten), en zes weeskinderen heeft. Ze erven uit de nalatenschap, die bestaat uit o.a. *d'helft gemeene als vooren van vieren veertig roen negen ellen saeyland (te) Poperinghe met een derde deel van het capelleken daer op staende, gebruijkt als voorzeyt, gewardeert dese heft hondert negen en t'achentig guldens*[51].
Joseph VAN CAEYZEELE en Victor VAN CAEYZEELE tekenen.

De familie GALLIAERDE

De opzoekingen in de boeken van het kadaster en de land- en bedrijfboeken zijn niet zo makkelijk. We ontmoetten plaatselijk nog geen expert die ons kon duidelijk maken wat de opeenvolgende notities betekenen. Toch riskeerden we de speurtocht. Zo vonden we in de Popp kaarten de kadastrale legger: 'bos en kapel' eigendom van Pieter GALLIAERDE rond de eeuwwisseling (1810). We vermoeddden dat Pieter GALLIAERDE, diegene is die stierf in het jaar XII van de Franse Revolutie (17 sept 1804). In de sterfacte wordt bevestigd dat hij in de Hipshoekwijk woonde. Hij is de zoon van Pieter Ambrosius GALLIAERDE, die gehuwd was met Christina CHRISTIAENS[52]. Pieter Ambrosius was de zoon van Daniël. Maar met deze laatste zitten we reeds in Westouter (°1664).

Verbindingen
Wanneer we de boeken van de achttiende eeuw erop naslaan vinden we in de Hipshoek reeds meerdere verwijzingen naar de Cayseele stam.

1
Al heel vroeg vinden we in de Land- en bedrijfboeken[53] (16) dat Theodoor VAN CAEYSEELE(1711 -1760) een hofstede bewoont in de hipshoek. Die hoeve gaat over in 1767 naar Peter SMIDT
Wie is die Pieter SMIDT (SMIS)? Dat zouden we ook graag weten. We weten immers dat Joannes VANCAYSEELE, die gehuwd was met BORTIER, een dochter had. nl. Maria Theresia VANCAEYSEELE (1722-1797) die huwde met Pierre SMIS. Is dat de bewoner geweest van dat goed van Theodorus ?
2
Volgens de zelfde Land- en bedrijfboeken gaat in 1793
waarschijnlijk een deel van die eigendom over naar Joannes SYNNAEVE, Hij is nl. gehuwd met de jongste dochter van Theodorus met name Maria Joanna Constantia VAN CAEYSEELE(1776).
Ze wonen zeker allebei de éne no. 25 en de ander no. 35 van de Hipshoek[54]. (17)
3
Theodorus heeft een broer Jan Frans CAEYSEELE, die volgens diezelfde land-

51 + 17 juli 1827. De acte is gemaakt maart 1828.
52 SAP parochieregisters Sint-Bertinus, VII, 4239.
53 SAP 363, 650.
54 Bevolkingsboeken einde achttiende eeuw. CJ XIV, blz. 23.

en drijfboeken[55] eigendom heeft in de Hipshoek nl. van Mevrouw IMMELOOT en van de kerk van Onze Lieve Vrouwe. In 1771 verhuist hij naar blz. 128 v°. In 1774 wordt een nieuwe eigenaar genoemd op de bewuste gronden nl Pieter DE LIJE. Jan Frans VANCAEYSEELE is rechtstreekse voorvader van de BLAUWE STAM in het Carzeele verhaal..
4
In 1764 is er een Pieter CAEYSEELE gesignaleerd die een deel van het hofstedeke (waar laatst Clays STORM woonde) bezit. In 1767 gaat de eigendom over op Ignatius TOP[56].(19)
Waarschijnlijk is dat Pieter VAN CAEYSEELE (1729-1792). Dat is de broer van Theodorus en Jan Frans VAN CAEYSEELE hierboven genoemd. Het zou dan de grootvader zijn van Josephus Franciscus VANCAEYSEELE, x GALLIAERDE. de bezitters van het kapelletje. De vader van Josephus Franciscus noemde Pieter Andreas, maar is pas geboren 1757. Hij kan dus moeilijk eigenaar zijn in 1764.
5
Frans VAN CAEYSEELE in de rechtstreekse binding met de CAEYSEELE STAM genoemd is het kleinkind van de Theodorus VAN CAEYSEELE waar we voortdurend verwanten van vinden in de Hipshoek. Zijn vader Joannes Antonius is de stamvader van de paarse tak en kozijn van Jan Frans en Petrus VANCAEYSEELE.
6
De familie PETY is verbonden met de familie GALLIAERDE,
door dat Josephus Franciscus, huwde met Joanna Theresia GALLIAERDE (+ 1827). Joannes Franciscus, is zoon van Pieter Andreas VANCAEYSEELE (+1792) en hierboven onder 4 vernoemd.

B9
gronden nl PieterDE LIJE. Jan Frans VANCAEYSEELE is rechtstreekse voorvader van de BLAUWE STAM.
Is die Jan Frans VANCAEYSEELE, (-1722-1787) kleinzoon van Franciscus. x Cecilia LABAERE. x Maria Anna Genoveva
CLAEYS ?

55 SAP 363, blz, 636.
56 SAP 363, blz. 663.

Goede Vrijdag – onder het kruis

De binding met Goede Vrijdag is in Katholieke middens niet vreemd. Deze spontane opmerking is enigszins kortzichtig. We zijn geneigd een stok in het hoenderhok te gooien. Sedert de vernieuwde aandacht voor de geuzen in de streek is er een lichtje dat flauw maar hardnekkig brandt.

HET
KRUIS-SCHOOL
DER
CHRISTENEN.
Allerwegen opgeheldert uit de
KERKLYKE
GESCHIEDENIS,
MARTELAARS EN BELYDERS
DOOR
JOAN BARUETH,
TE ROTTERDAM,
By JACOBUS BOSCH

Een Onze Lieve Vrouw kapelletje, misschien nog Antonius en de Heilige Godelieve , het Heilig Hart en Theresia van Lisieux zijn er weinig andere veldkapelletjes in de streek. Maar een kapel van Onzen Heer zelf is niet tegen de katholieke leer. Dat willen we niet beweren.

Al lijkt een kapel met een *kruis-Lieve-Heer* ook zeker geen tegenstrijdigheid voor de *gemeenten onder het kruis* ten tijde van de vervolging van de nieuwgezinden.

In het boek van BARUETH, Johannes *Het Kruis-School der Christenen*[57] lezen opmerkelijk duidelijk hoe de vervolgde nieuwgezinden zichzelf vanuit het beeld van de Lijdende Christus de *lijdzaamheid* inprentten die nodig was om voor hun opvatting als gelovigen tot het martelaarschap te getuigen.

Vooral de hoofdstukken waarin ze de bespottingen en de vernedering van Christus' zelf uittekenen geven voeding aan de idee hoe het wel eens mogelijk zou kunnen zijn dat in de bossen ter plaatse deze leer aanleiding zou gegeven hebben om een verering tot de Lijdende Christus op te zetten.

Uiteraard houden we rekening met het gebrek aan positieve bewijzen uit tekstuele bronnen ter plaatse. Maar een bewijs uit het ongerijmde hebben we zeker. Er in geen tegenbewijs over de leerstellige overtuiging dat de bijzondere leraar in de kruisschool, Christus zelf als Martelaar[58], Gods *hulpe de gemeente*

---

57 Handelende van allerlei Kruis, en desselfs salige Nuttigheden voor een Christen, van de Lijdsaamheid, Hope, Kloekmoedigheid en Roem der Heiligen onder het Kruis, en van Gods kragtdadige Hulpe, en veelvuldige Vertroostingen, aan alle Godvreesende Kruis-lyders. Allerwegen opgeheldert uit de Kerklyke Geschiedenis, door de Getuigenissen der Oudvaders en Voorbeelden der beroemste Martelaars en Belyders van het Christendom. Rotterdam, Jacobus Bosch 1760, 702 p. Boek dat handelt over de protestantse gemeenten en hun visie op het martelaarschap.

58 Μαρτυρειν – getuigen waar het woord martelaar van is afgeleid.

onder het kruis inspireerde.

Op pag. 44 (hiernaast afgebeeld) van het bovengenoemde boek is het duidelijk dat ze bij hun geloofsgenoot duidelijk vertrekken van het beeld van de bespotten Lijdende Christus als inspirator van hun overtuiging als gemeente onder het kruis.

Als *Johannes Hus*, die uitſtekende Bloedgetuige der waarheid, door het Concilie van Conſtants; in den Jare 1415, ten vuure gedoemt, in ſyn uitterſten, de *lange witte Prieſter-rok*, ter *beſpottinge*, wierd aangedaan, ſoo ſeide hy daar op: *Myne Heere Jeſus Chriſtus, als by van Herodes tot Pilatus geſonden werd, is in een wit kleed* beſpot *geworden.* En als men hem vervolgens op het hoofd ſou ſetten een *Papiere Kroon*, omtrent een elle-boog hoog, waar in geſchildert ſtonden drie vervaarlyke *Duivels*, en daar by geſchreeven, met grote letters, HERESIARCHA, dat is, HOOFD-KETTER, ſoo antwoorde die getrouwe Martelaar, die Krone aanſiende " Myne Heere Jeſus Chriſtus, *on-* „ *ſchuldig* ſynde, heeft voor my ellendig „ Menſch, wel een ſcherper en veel ſwaar- „ der *Doorne-kroon*, tot der dood toe, ge- „ dragen: en ſoude ik dan, *ellendig Son-* „ *daar*, niet deſe veel ligter *Krone*, tot „ myner *beſpottinge*, gaarne, om ſynen „ Naam en Waarheid, op myn hoofd dra- „ gen (e)?"

Een tweede reserve gaat in de richting van het feit dat vanuit de nieuwgezinden beeldenverering taboe was. De al te grote zekerheid die men vaak propageert in dat verband – dat de bosgeuzen ook alle beelden stuk sloegen – milderen we vaak met de opmerking dat naoorlogse schade dossiers *omdeswille van het smeer* vaak creatief zijn aangepast[59].
In eene voorzichtige redenering moeten we misschien ervan uitgaan dat de gedachtenis later vorm kreeg en voortleefde in de verering die vanuit Frankrijk (cf. supra) overwaaide.
We voelen in de litteratuur ook zeer sterk aan dat de overtuiging van de nieuwgezinden zich niet letterlijk vastpint op de bloederige voorstelling.

XXII. Komen we ten laatſten, tot *Openbare Vyanden* en *Vervolgers*, die een' Chriſten, naar den *uitwendigen Menſch*, het *Kruis* aandoen: Ook hier in, is de *Meeſter* van dit KRUIS-SCHOOL ſynen Leerlingen voorgegaan. Herodes legt, by ſyne Geboorte al, op ſyn leven toe. Hy moet vlugten naa Egypten, om de lagen ſyner Vyanden te ontduiken. De Samaritanen ſluiten hem buiten hunne Poorten. De Joden ſoeken hem van eenen Berg afteſtoten. De Overſten Iſraëls ſenden hunne Dienaars uit, om hem te grypen. Hy vind nergens Ruſt-of Schuilplaats, veel weiniger dan de Voſſen of de Vogelen. Hy word gegrepen en gevangen; gebonden en geboeit; geſleept en geſlagen; beſpot en beſpogen; en tuſſchen twee Moordenaars aan het Vloekhout genagelt. Sulks dat men van hem ſeggen mag; dat hy is onder het Kruis *geboren*, dat hy heeft onder het Kruis *gewandelt*, en dat hy is aan het Kruis *geſtorven*.

XXIII. Synen *Diſcipelen* ging het even eens, die gelyken Lot met hunnen Meeſter krygen.

Wat ze op blz. 76 hiernaast afgedrukt ook duidelijke uitbreiden.

Onder het kruis is voor hen een veelzijdig begrip dat ze op de meer dan 700 blz. van het boek waar we onze wijsheid halen niet enkel het houten kruis van Calvarie, noch de details van de marteltuigen wat vanuit

59 We maken ons sterk door het voorbeeld van de nieuwgezinde parochiepastoor in Poperinge (DEBUCKERE) die misschien zelfs geen beelden staan had. Wat zou men daar dan hebben neergehaald? We moeten deze bedenking nog uitklaren bij gelegenheid.

katholiek oogpunt (cf. supra Gregorius) sterk is onderlijnd. Het gaat hen vooral over alle kruisen in *smensens leven.*

Dit wordt dan ook met de vele details uit de geschiedenis en de *beroerde tijden* uitgetekend. Zowel de oude voorbeelden van Nero en de christenvervolging als de spot die er door de Paapse kerk wordt gedreven met vermeende kleine kanten van de nieuwgezinden.

Wie nog aanwezig is geweest in een evangelische dienst die zal zich ook een van de sleutelwoorden herinneren uit Johannes De Heer.

Ik wil zingen van mijn Heiland,
van zijn liefde, wondergroot,
die Zichzelve gaf aan 't kruishout
en mij redde van de dood.

Refrein:
Zing, o zing van mijn Verlosser.
Met zijn bloed kocht Hij ook mij:
Aan het kruis schonk Hij genade,
droeg mijn schuld en ik was vrij.

'k Wil het wonder gaan verhalen,
hoe Hij op Zich nam mijn straf.
Hoe in liefde en genade
Hij 't rantsoen gewillig gaf.
Refrein:

'k Wil mijn dierb're Heiland prijzen,
spreken van zijn grote kracht.

Hij kan overwinning geven
over zond' en satans macht.
Refrein:
Zing, o zing van mijn Verlosser.
Met zijn bloed kocht Hij ook mij:
Aan het kruis schonk Hij genade,
droeg mijn schuld en ik was vrij.

k wil zingen van mijn Heiland,
hoe Hij smarten leed en pijn,
om mij 't leven weer te geven,
eeuwig eens bij Hem te zijn.

XVIII. Want ſien we TEN EERSTEN, op het *Grote Einde* van Chriſtus Lyden en Kruis; 't was, ter voldoeninge aan de Godlyke Regtvaerdigheid, en ter rantſoeneringe van het uitverkore Menſchelyke Geſlagte; om hier door bekent te maken den Rykdom van Gods Heerlykheid over de Vaten der Barmhartigheid, die hy te voren bereid heeft

(v) vid. Aurel. Auguſt. *de Civitate Dei.* Lib. VIII. Cap. XVII. in initio. pag. m. 492.

DER CHRISTENEN. 111

heeft tot Heerlykheid (w). Waar van daan dan, in de Heilige Bladeren, Chriſtus Kruislyden een *Rantſoen* genaamt word (een *Rantſoen*, dat opgebragt en betaalt word, in de plaatſe en ter loſſinge van de genen, die'er door gerantſoeneert worden) als ſynde de Sone des Menſchen, naar ſyn eige Getuigenis (x), daar toe in de Waereld gekomen, *om ſyne Siele te geven tot een Rantſoen voor velen;*

We moeten ons verplaatsen in de zestiende eeuw om ten volle de gedachtengang te vatten.

We zijn de betekenis van de term pas gaan begrijpen toen we in een proces in de zeventiende eeuw het woord rantsoeneren tegenkwamen. Toen waren nog niet bij de kern van het idee ten volle doorgedrongen.

In het concrete voorbeeld ging het over soldaten die tussen Vlamertinge en Poperinge de marktgangers naar Ieper tegenhielden en hun lading deden lossen. Huurlingen, soldaten – van welk leger wisten ze niet. Het gebied werd

nu eens door deze troepen en dan eens door andere bezocht. De tekst schreef duidelijk de marktgangers waren *gerantsoeneerd*.

We kenden het begrip niet door en door en gingen ervan uit dat rantsoeneren – een oorlogsterm was – waarbij een bepaalde voorraad ter beschikking werd gesteld aan behoeftigen. Een rantsoen uitgedeeld naar behoefte. Mooi!

Nadere opzoekingen brachten ons in feite tot het begrip dat hier wordt gehanteerd door de gemeenten onder het kruis.

De brave markgangers werden hun koopwaar ontvreemd en moesten die voorraad terugkopen. Ze waren hun goederen door niet rechthebbenden ontvreemd. Ze kregen die terug als ze die zelf terugkochten.

In de heilseconomie die vanuit de theologie wordt gepresenteerd is het zo dat de duivel onrechtmatig ontvreemd van de schepselen en dat die er geen schuld aan heeft *God door Christus* dit ontvreemd geluk terug koopt door het kruis van *Meester van de kruis-school*. Het rantsoen voor degene die mee is met het verhaal. Van daar de eindzin van de laatste tekst

XXIII. En TEN VIERDEN, de Martelaars wierden, onder al hun Lyden en Kruis, kragtdadig van God *geholpen* en *onderſchraagt*, ſoo dat ſe de vreeſlykſte Tormenten en Pynigingen, ſonder beſwyken, kloekmoedig doorſtonden; en, naar de *Siele*, genotenſe Gods veelvuldige *Vertroostingen:* ſoo als we in de *twee laatſte* Hoofdſtukken van dit ons Werk breedvoerig ſullen aantonen. Maar wat aangaat onſen dierbaren Heiland; die, in ſyn Lyden en Kruis, als Borge voor Sondaren, die Gods eere geſchonden en gerooft hadden, betalen moeſt, en daarom *wedergeven het gene hy niet gerooft hadde* (y);

Wedergeven het geen hij niet gerooft hadde

We merken hier een ander accent dan het bloederige *man van smarten* idee – nl. het idee van de *onderschragende Heiland*[60].

We weten dat de nieuwgezinden in onze streek de *gemeente onder het kruis* noemden. We kennen ook de sleutelzinnen van de boodschap van het nieuwgezinden *door Zijn kruis zijn wij gered*.

De tekst hierboven brengt ons bij een nog minder verspreide mogelijke reconstructie.

Spanjaerdsdale

Dat de Spanjaarden een begrip zijn voor de nieuwgezinden en voor de geschiedenis van de streek is niet uit het geheugen van de geschiedenis te wissen. De bedreiging van het nieuw idee zat in de Spaans katholieke bevoogding.
We focussen even rond het jaar 1567[61]. De magistraat onderhandelt met 20 van

60 Persoonlijk herkennen we hier de woorden en de stijl van Nathan YODER en de zendelingfamilie van de Amish Menonieten die een tijdje in Poperinge gewoond hebben.
61 Verzamelde gegevens o.a. Kroniek van Groot-Poperinge, Willy TILLIE, Jaarboeken van

de voornaamste calvinisten. Arnoudt BORRY weigert in hun naam het prediken te staken. Na lang aarzelen tekenen 15 man en DE PARDIEU verdwijnt.

8-02-1567 RYCKEWAERT, de predikant van Ieper wordt voor de hoogbaljuw gedagvaard omdat hij collectes[62] hield en dat was verboden. Hij moest dus onderduiken. Ze hadden recht op twee predikanten en één (DATHENUS) was al weg dus zo onthoofde men de groep. Jacob DE BUYSERE die ergens rondzwierf kon niet boven komen want hij was onder aanhoudingsbevel. Nicasius VANDER SCHEUREN werd voorgesteld, uit Gent, maar niet aanvaard.

12-02-1567 Voorstel van Egmont om vier maanden de prediking te stoppen om te onderzoeken wie naar het nieuwe geloof wilde. Acht dagen later heeft Graaf Egmont de calvinisten verzocht om voor een bepaalde periode de prediking te staken. 140 Poperingse nieuwgezinden verzetten zich daartegen.

10-3-1567 Graaf Egmont verbiedt de calvinistische predikingen tot 24-6-1567.
2-04-1567/03-04 1567 Razzia waar alle Calvinisten op aswoensdag uit de gehele Nederlanden zouden de doodstraf krijgen. In het Westkwartier moet RASSENGHIEN het uitzoeken. Zijn buit was 54 gearresteerden.
5-04-1567 Alle calvinisitsiche activiteit moet stoppen; de ministers zijn vogelvrij (herhaling van het plakkaat van 3 08 1566). De tempel op het Magdalenakerkhof in Ieper wordt afgebroken.
De tempel in de Rekhofstraat[63] wordt in april neergehaald door Simon UUTENHOVEN. De bijeenkomsten bleven doorgaan in 't Reepke, De Kleine Kerselaar, en **Spanjaardsdale[64]**.

Poperinge, Arch-poperinge.be, Guido VANDERMARLIERE, Henri VANDENBERGHE artikel Nieuwgezinden VPA website. We halen uiteraard ook gegevens bij Dr. Johan DECAVELE.

62 Dat hoeven niet enkele collectes te zijn om geld in te zamelen. WNT *In het mv. Zekere gebeden uit de H. Mis, t.w. die onmiddellijk vóór het epistel, oorspronkelijk een gebed over het geheele volk door de pauselijke geestelijkheid uitgesproken, thans vertolking der wenschen van den officieerenden priester en van de gemeente.* Hier gaat het wel om geldinzameling voor de nieuwgezinden. De negatiefste interpretatie voor de bewapening om de predikanten te beschermen. Mildere commentaren zien er de ondersteuning van predikanten en *(hage)preken.*

63 We zijn helemaal niet zeker dat dit de gebouwen zouden zijn, noch gebouwen die op die plaats stonden, waar er een tempel zou hebben gestaan. PLADYS vermeldt: *En op 12 april, trok uyt Yper den heer Simon Uyttenhove naer Poperinge, daer ook een geussche kerke stond, gemaekt van roode bryken en braken die ook af den meerderen deel en verkogten de materialen t'hunne profyte.* De locatie wordt niet genoteerd.

64 Spanjaersdaele is een hoofdstuk apart. Guido VANDERMARLIERE situeert het dichter bij Poperinge als herberg. Het moet ergens tussen St.-Jan-ter-Biezen en de bossen van Sint Sixtus wellicht in een lager gebied hebben gelegen. *Dale* loochent deze stelling niet. *Jaard* zou *gaard* zijn. *Span* duidt eveneens op een vallei, een daal. Verbod 31 mei 1569 *taveirne te houden, bier ofte wyn te tappen*. Dus helemaal niet verwant met Spanjaarden als we de ethymolgen kunnen volgen.

7-04-1567 De goederen van de gevluchten of ondergedoken Calvinisten moeten beheerd worden door Pieter VAN DER MEERSCH, ontvanger van de kasselrij in Ieper.
13-4-1567 De verboden preken worden toch niet gestaakt en de stadsmagistraat herinnert de bevolking aan het verbod van Graaf Egmont[65]. De stadsmagistraat verbiedt de verkoop van boeken en gedrukte liedjes die niet door de koning zijn goedgekeurd. Aan het hoofd van een groep Spaanse gendarmes komt die Simon UUTENHOVE van Ieper en laat in Poperinge de geuzentempel slopen. Er mag geen school worden gehouden zonder uitdrukkelijke toestemming van de abt van St.-Bertinus en de stadsmagistraat.
15-4-1567
Het is verboden huizen te verhuren zonder dat de stadsmagistraat weet wie de nieuwe bewoners zijn. Te Veurne wordt Willem DE HOLLANDER, apostaat-Augustijn uit ieper, die vanaf 18 08 1566 de Calvinisten leidde te Brielen, Mesen en Roeselare, gehangen.
16-04-1567 Maillaert DE HONGHERE en twee andere die betrokken waren in december in het Midden-Leie-gebied werden gehangen in Ieper. Er deden zich incidenten voor, 13 personen werden gewond, soldaten van het garnizoen vuurden in de massa.
22-04-1567 De ex-baljuw van Roesbrugge, Jan DENYS, werd gehangen te Brussel. Hij deed o.a. mee aan de ontzettingspoging van Valenciennes. Hij had nog Austruweel meegemaakt, een nederlaag voor de calvinisten van het Noorden, nabij Antwerpen.
15-05-1567 Die een predikant aanbracht kreeg 10 pond groten vlaams.
-07-1567 Margaretha vraagt om al degene die probeerden naar Engeland te vluchten te arresteren.
11-07-1567 Een speciale militie voor elke parochie wil Egmont uit goede katholieken, edelen en gerechtsdienaars, die wel wapens mogen dragen. Ze leggen de eed af geestelijke goederen en personen te beschermen en ketterse preken en bijeenkomsten te verhinderen.
26-07-1567 De som voor het aanbrengen van een predikant was 100 pond groten vlaams.
22-08-1567 Alva komt in Brussel aan
1-9-1567 Het slopen van de geuzentempel heeft maar weinig effect op de nieuwgezinden. Ze houden nu, meestal 's nachts, hun bijeenkomsten
5-09-1567 Alva richt de raad van beroerten op. Wie na drie dagingen niet verscheen werd verbannen en geconfisqueerd. De namen werden geregeld aangeplakt aan de kerkdeur of aan het schepenhuis. Josse HUYSMANS en Charles l'ESPINOY zijn aangeduid voor de streek van Ieper en Belle.
22-9-1567 – Men verneemt dat een bende bosgeuzen[66] in de bossen van St.-Sixtus schuilt. Alle strijdbare mannen lopen te wapen en bewaken de hele nacht de stad. Men verwittigt Veurne en Ieper; beide steden zenden hulp en de geuzen vluchten naar de bossen van Steenvoorde.
De achtervolging werd ingezet en Jakob QYCKE van Elverdinge werd gevangen. Hij wist dat Winok TRYOEN, vendeldrager uit de militie van Jan DENYS, Pieter

65 SAP 467 - Resoluties A.
66 De Nederlandse religiegenoten worden vernoemd onder de naam *watergeuzen.*

ALES van Houtkerke, CAMERLYNCK van Hondschote, Christiaen NYEULAERE, Hans VAN BELLE, Mathieu CLEENEWERCK erbij waren. De bende stond onder leiding van twee oud gedienden van BREDERODE, BRUXELLES[67] van Rijsel en Jan BEGHIN uit Bondue, die een van leiders was geweest in de beeldenstorm in Antwerpen. VAN HEULE was niet gekomen. Hij was zg. van zijn paard beroofd.
29-08-1567 Margaretha vraagt om ontheven te worden uit haar ambt. Alva is te streng. 30 12 1567 verlaat ze ons land en gaat naar Italië.
09-09-1567 De graven EGMONT en HOORNE worden gevangen genomen bij het verlaten van de Raad van State te Brussel.

De slag bij Heiligerlee – de vermeende begindag van de tachtig jarige oorlog en de bosgeuzen. Wat ons intrigeert is de molens. Ook in Spanjaardsdale stond een molen. https://jalta.nl/geschiedenis/slag-heiligerlee-en-echte-begin-tachtigjarige-oorlog/ Details over de gebeurtenis 23 mei 1568.

22-09-1567 Een landbouwer uit Krombeke verwittigt de stadsmagistraat dat er *bosgeuzen* zijn. Jan DE VISCH en 12 gewapende mannen komen naar Krombeke + 60 soldaten van Ieper, onder de baljuw ridder VAN COORNHUUZE, de kasselrijbaljuw AUBIN en Simon UUTENHOVE (opnieuw) naar Poperinge. De *bosgeuzen* waren gevlucht naar Steenvoorde.
25-09-1567 Er gaat een rapport over de bosgeuzen van de buurt van Sint Sixtus naar militaire overheden vanuit Ieper. De *bosgeuzen* krijgen versterking. 500 man vluchtelingen die terugkeerden uit Engeland. Ze zullen samen met de Hugenoten het Westkwartier veroveren[68]. Zo'n vaart neemt het niet. Bij de 400 man anti-Calvinisten brigade worden er 100 toegevoegd. Een

67 Pieter Griard volgens J. OPDEDRINCK, o.c. Blz. 76.
68 Jan CAMERLYNCK, Jacob VAN HEULE, van Oosthove, Wervik, Jan MICHIELS, uit Brugge, predikant, DE LA VALLéE, Hugenoot de Heer HANECAMP, uit Bethune, de prins van Condé. Hun terechtstelling is bekend.

van de leiders noemt Valentin DE PARDIEU, Heer van la Motte en Ekelsbeke[69].
11-1567 Einde oktober of begin november kwam Pieter WAELS naar Hondschote om in opdracht van Jakob VAN HEULE de ontgoochelde Jan CAMERLYNCK over te halen om deel te nemen om een nieuwe actie tegen de kerken, voornamelijk tegen priesters en gerechtsdienaars die schuldig waren aan de moeilijkheden en veroordelingen die de hervormden hadden ondervonden.
Pieter WAELS wilde beginnen met de pastoor van Hondschote. WAELS beloofde dat VAN HEULE voor de nodige mankracht zou zorgen.
VAN HEULE kwam naar Beveren Ijzer op het gehucht Hagedoorn, waar de geuzentempel had gestaan en in het huis van Maarten BOY. 22-11-1567.

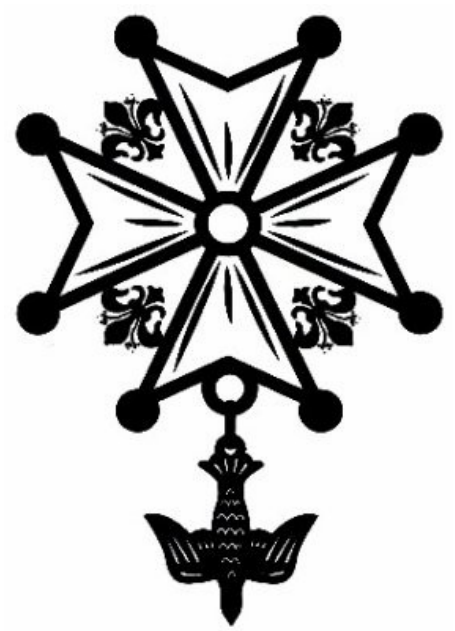

De hugenoten hadden in de oorsprong invloed op de beweging. Hun kruis toont vier Franse lelies omwille van de vier evangelies, de acht kruispunten verwijzen naar de acht zaligheden in het Maltakruis. De twaalf apostelen zijn gesymboliseerd in de kelkbloemblaadjes van de Franse lelie.

De eerste terreurdaad van de bosgeuzen Jakob VAN HEUVEL, Jan CAMERLYNCK en Jan MICHIELS via Engeland van Brugge wreekten zich op Diederik BENTEIN, pastoor van Hondschote, 68 jaar. Ze sneden een oor af[70], prikten hem messen en dreigden zijn ander oor af te snijden als ze geen geld kregen. Ze vertrokken met 140 florijnen. Henri TURCQ, pastoor van Oostkapel was de volgende.
Voor Margaretha vertrok schreef ze nog o.a. naar Poperinge dat ze alles in het werk moesten stellen om de daders op te sporen.
27-11-1567 Publicatie van de keure en de statuten van de schoenmakers en leertouwers. Het reguliere leven hervat. We merken hierin ook dat Poperinge niet alleen hoppe en laken als economische activiteit gekend heeft. Er was in Poperinge ook een schoehalle (Vlamingenstraat).
27-11-1567 Het is verboden door de kerken te gaan met koopwaren of die te gebruiken als doorgangsweg. Vooral de St.-Bertinuskerk wordt gebruikt als doorgangsweg om naar de Grote Markt te gaan. We merken hierin hoe de algemene sfeer niet extreem gekenmerkt was door de schroom voor *katholieke* sacraliteit.
27-11-1567 Het is verboden vreemde dienstboden aan te werven zonder de voorafgaande toestemming van de stadsmagistraat. Hierdoor kon men de Calvinistische en andere nieuwgezinden weghouden.

69 °1530 + 1595, Spaansgezind gevreesde militair. Luitenant van VAN RASSENGHIEN o.a. in Wattrelos. Hij volgde DE LA CRESSONIèRE op als gouverneur van Grevelingen.. Hij was de grote bewerker van de breuk tussen de Walen en de Staten-Generaal tegen de Pacificatie van Gent en de Unie van Brussel om zo de Malcontenten te vormen. Hij stond later in dienst van de FARNESE.
70 Een symbolische daad. Luisteren naar het evangelie was hetgeen de Paapsen niet deden.

27-11-1567 Keurbroeders die sedert meer dan zes weken de stad hebben verlaten, moeten zich binnen 40 dagen aanmelden om issuwerecht te betalen. In parallelle opzoekingen hebben we gemerkt dat nogal wat familie van predicanten en sympathisanten van de *ketterse leer* uit Poperinge waren. Het issuwerecht bestond erin dat bij erfenisregelingen een recht moest betaald worden aan de stad als de erflater keurbroeder was.

1568 is het opvallendste jaar in de context van onze opzoekingen rond Spanjaerdsdale

7-01-1568 Soldaten van de baljuw van St.-Winoksbergen zijn in opdracht aan het uitzoeken wat er in Hondschote gebeurt en gebeurde. De moordenaars zijn ondertussen bij Lampsoen VAN STAVELE in Leisele. Pieter QAELS[71] komt hen zeggen dat de speurders in St.-Joris zijn te Roesbrugge. Zij moeten komen bij Martin BOY in de Hagedoorn, daar zal Jakob VAN HEUVEL en Jan MICHIELS aanwezig zijn. De rebellen krijgen de opdracht de soldaten te gaan doden. Willem DE LOKERE baat *Sint Joris* uit. De soldaten zijn aangekomen met Mathieu OISTLANDE. Hij is verdacht de oren van de pastoor te hebben afgesneden. De overval werd gepleegd. Er werd geschoten. Ze wisten ook niet dat er een gevangen mee was. Nu moesten ze zoeken naar de personen die volgens de ondervraging erbij waren: Jan CAMERLYNCK, Cornelis RYCKEMAN, schipper van Roesbrugge, Staes en Jan DE COTS, uit Killem, saaiwerkers, PIERIN van Hondschote en Balten NAUWYNCK van Beveren. Vier soldaten worden door Geuzen vermoord in het café *Sint-Joris* te Roesbrugge.

10-1-1568 1500 gewapende nieuwgezinden/bosgeuzen beramen een aanval op Poperinge vanuit **Spanjaersdaele**, gelegen tussen het Hoge en het Couthof[72], een aanval op de gevangenis, maar die mislukt. Het bevel werd gegeven aan de heer VAN HANECAMP, een edelman van Bethune, die als vluchteling te Doulens verbleef, de calvinisitische gouverneur van Boulogne en de Hugenoten edelman DE LA VALLéE[73].

13-01-1567 Baron VAN RASSENGHIEN, gouverneur van Rijsel doet beroep op Alva. Hij licht hem in over wat in Roesbrugge is gebeurd 15 bosgeuzen en 1 vrouw worden gearesteerd. De Poperingse Aman hield er zeven aan. Ze kwamen inderdaad van Engeland. Claeys BOUDRY[74], Jehan DE CLERCQ[75] en Jehan VAN DEN COUTRE[76]. Poperinge werd verwittigd door de Baron van RASSENGHIEN die 100 man leverde. Een deel van de oproerlingen werd naar

71 Moet wellicht Pieter WAELS zijn. De notities halen we uit vroeger handschrift wellicht uit DECAVELE. Eventueel was de oorspronkelijke bron WAELS.
72 De situering is zoals we merken naargelang de bronnen *ergens centraal tussen de Krombeekseweg en de Watouseweg, ter hoogte van de Diepemeers*.
73 De feiten zijn in een populair verhaal geschreven in het *Verdriet van Poperinge* onder de *Kroniek van de westhoek (www.dekroniekenvandewesthoek.be).*
74 Claeys BOUDRY, 65 jaar, ° Kemmel maar woonde in Mesen, calvinist en bosgeus, gearresteerd op Spanjaarsdale.
75 Jehan DE CLERCQ, ° Kemmel, wonende te Mesen, bosgeus, gezel van BOUDRY.
76 Jehan VAN DE COUTRE, uit Mesen, gezel van de beide andere.

Ieper gevoerd de andere vluchtten[77]. De opstand was vanuit Engeland gepland aldus het getuigenis van Jacques VISAGE. De leiders van de opstand waren bekend Jaak VAN HEULE, Jan CAMERLYNCK en Jan MICHIELS. Ze zijn tegenwoordig bij de moord op de drie priesters.

We brachten een uitvoerige context van de gebeurtennissen. Er zijn vele naamgegevens en getuigenissen uit verhoren bekend omwille van de harde aanpak door zowel de Katholieke instantie als TITELMANS en zijn gevolg.
Dit werd door de geschiedschrijving gretig gebruikt om bepaalde details in de verf te zetten. Soms zijn ook gehele verhalen uitgesponnen en/of tendentieus aangevuld, andere zijn niet bovengehaald en in bepaalde omstandigheden door de geloofsgenoten niet bekend en/of gewild of niet gewild niet gebruikt.
De baljuw van Poperinge die met een groep van 18 soldaten de omgeving afzocht ontdekte te Westouter bij de herberg het cleen Graveke 8 gewapende mannen. Een werd gesnapt en onder folteringen vertelde de sukkelaar, Jakob VISAGE, een timmernan uit Dranouter, vluchteling terug uit Engeland, wat er in Sandwich en Norwich was gepland. Hij werd uiteindelijk met zijn metgezellen terechtgesteld. Zie 18 01. De nieuwgezinden waren verbonden met de Prins van Condé, en de Franse Hugenoten.
11-1-1568 Een verzameling werd voorzien voor allen die iets voor de zaak van de Calvinisten voelden. De kreupele Jan MICHIELS zou het woord voeren. Men zou dan Poperinge aanvallen. Een geschikt moment want er was dan processie[78] en openbare gebeden.

Reliek van de drie vermoorde priesters

77 [illegible]
78 [illegible] s
[illegible] de
[illegible] *76-*
[illegible] dat

12-1-1568
Verloren maandag, de maandag na Driekoningen waarop het Evangelie van het verlies van Jezus in de tempel in R.-K. wordt gelezen. Pastoor Judocus HUGHESOONE[79] van Reningelst en twee kapelaans, Robrecht RIJSPOORT en Jakob PANNEEL, worden meegesleept via Loker naar de Zwarte Molen te Dranouter en er vermoord.

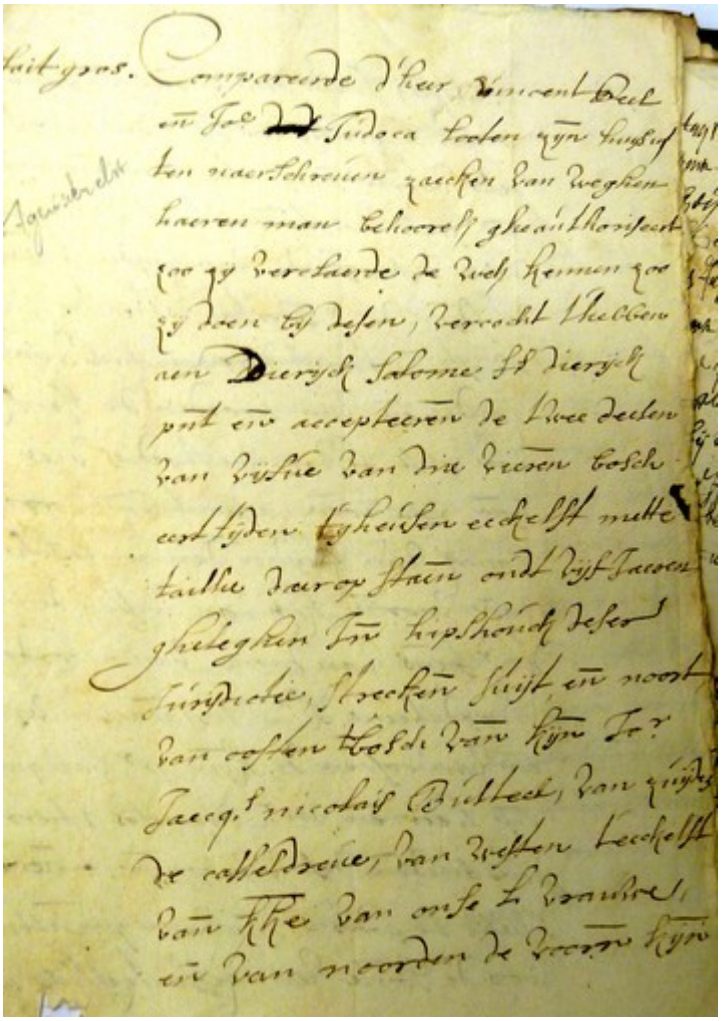

Spanjaersdale brengt ons via de geloofsovertuiging van de kruisschool volgelingen met name de nieuwgezinden in het Poperingse bij de stelling dat het kapelletje een restant zou zijn van het ingenesteld zijn in die omgeving van de bosgeuzen. De preken in Spanjaersdale kunnen een spoor zijn van deze quote. Er was in de Hipshoek zeker een bos dat naar deze vaststelling verwijst.

In 1701 wordt door Vincent PEEL en Judoca LOOTEN een stuk grond verkocht aan Dierijck SALOME, zoon van Dieryck. Het gaat 2/5 van vierendeel *bosch eertijds tgeuzeneeckelst eeckelst met de taille daerop staende oudt vijf jaeren.* Deze vermelding is belangrijk omwille van de prijs. Vijf jaar geleden werd er gekapt en had de *taille* weer de gelegenheid bij te groeien. Iedere zeven jaar werd er doorgaans weer gekapt. Eikeschors was nuttig voor het leerlooien. De tanine was grondstof voor de looierij.
Ons interesseert uiteraard de naamgeving.

Dat dit bos in de Hipshoek lag correspondeert met de voorgaande vondsten. De Casseldreve vraagt wel even situeren. Op de huidige kaart is deze weg op de grens van Poperinge naar de Grote Onzen Heer[80]. Waar we ze vroeger moeten situeren is allicht de huidige kleine Casseldreef. Dan is dat

79 Geboren te Roesbrugge 1531 studeerde te Leuven aan pedagogie aan 'De Lelie' en werd Magister artium (2 jaar – soort kandidatuur) op 29 03 1551. Leraar en bestuurder van de Latijnse school te ieper. 1566 of 1567 pastoor in Reningelst.
80 Casseldreef in de Lyssenthoek.

gheuzenbosch duidelijk verklaarbaar als het bos dat in de buurt van de kapel ligt.

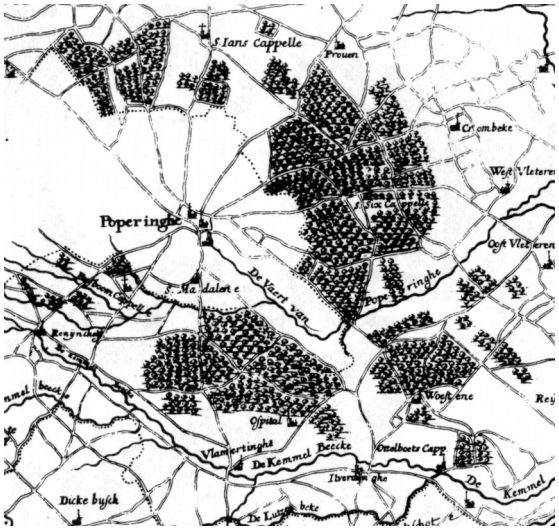

Op de oude kaarten zie je bosvlekken in de gordel rond Poperinge. Dat is ook te zien op de Ferrariskaart (cf. supra).

Spanjaersdale is zoals Toponiemen in de lijst van vindplaatsen aangeeft niet enkel de herberg waar de weduwe van Jan BOURY in 1635-36 *weerdinne* was, maar naar een heus gehucht, zelfs bekend in de kerkelijke document 1786 zonder priester of kapelaan, en beschreven als een half kwartier stappen van de kerk van Sint Bertinus[81]. In SAP 331(1566), 13v° situeert men het in de Hipshoek. In SAP 364, 158 (1560) verwijst men naar de Watoustraat in de Hamhoek. In SAP 382, 420r° (1750) langs de Provencalchiede
De Watoustraat loopt van Spanjaarsdale naar de Savelpitten in 1633.

Het wordt met Goede Vrijdag weer bijzonder druk bij de kapel van Ons Heeren Boompje.

81 Notitie van August TILLIE uit bundel 36 (1786).

We namen over uit de Krant van Westvlaanderen18 maart 2005.

In de lindebomen rond het kraakwitte kapelletje Ons Heeren Boompje hangen bedevaarders nog altijd stukken stof. Al zijn de oude koortsdoeken vandaag wel vervangen door zakdoeken, knuffelbeertjes en versleten jeansbroeken. (Foto SA)

verloederde stenen hoopjes kapel langs de Vlaamse wegen, onberispelijk bij. De oogverblindend witte buitenmuren passen meer onder een loden mediterrane zon, die tijdens vakanties hele bergdorpen doet schitteren op rotsachtige bergflanken. Tussen het waterige bruin van de West-Vlaamse klei komt de kapel heel wat minder tot zijn recht. Voor de kapel krijg je van op enkele gifgroen geschilderde houten banken een perifeer zicht op de wijde omgeving van Poperinge. Af en toe verstoort een gerenoveerde boerenhoeve de regelmatige plooien in het landschap. Een verdwaalde bromfietser dokkert weg over de aangelegde kiezelweg naar de kapel. Binnen in de kapel overheerst eerst de rust, maar achter een groenzwart traliehek doet een schreeuwerige wand je meteen weer opschrikken. Tientallen heiligen- en Christusbeelden, stenen dankplaatjes en familiefoto's van bedevaarders vechten om een eerste lezing. Een foto komt drie keer terug : een pater met charismatische ogen en een lange jezuïetenbaard. Misschien is het Padre Pio, de heilig verklaarde Italiaanse geestelijke die zijn hele leven stigmata vertoonde *(dezelfde wonden aan handen en voeten als Christus aan het kruis, db).* In een zijnis staan tientallen noveenkaarsen netjes op elkaar gestapeld. Een noveenkaars kost 3 euro, een gewone kaars veertig cent. Wie 7,5 euro in een bus aan de kapel deponeert, krijgt een mis opgedragen in een kerk in Poperinge.

Bedevaarders uit vier windstreken

De mirakelkapel Ons Heeren Boompje ontpopt zich steeds meer tot een begrip in binnen- en buitenland. Elke week komt graaf Patrick d'Udekem d'Acoz, van wie het ouderlijke Couthof op een boogscheut van de kapel ligt, even aanlopen. Zijn oudste dochter Marie-Alix, die midden de jaren negentig samen met haar grootmoeder verongelukte, ligt begraven op het kerkhof van Proven. „Hij komt er iedere keer een kaars branden voor zijn dochter en blijft daarna nog even genieten van de rust en de omgeving", zegt Vanspranghe. Volgens de kapelbeheerder komen de bedevaarders uit de vier windstreken. „Ik werd al opgebeld door mensen uit het Nederlandse Groningen. Een man uit Leuven kwam een week lang elke dag naar de kapel om te bidden. Aan de kapel hangen duizenden prachtige verhalen vast. Dat kan gewoon niet verloren gaan", besluit hij.

(Dries Bervoet)

Het verhaal van de kapelbeheerder

De onverharde toegangsweg naar de kapel zorgde in het verleden voor heel wat wrevel bij eigenaars en buurtbewoners. De kapelbeheerder voerde jarenlang een eenzame strijd voor een officiële, openbare weg[82]. De naburige boeren beschouwden het honderden meters lange paadje als een ondeelbaar onderdeel van hun akkers. Beide partijen vonden elkaar ergens halfweg. Jarenlang leefden kapelbeheerder Jerome VANSPRANGHE op voet van oorlog met de buren in de directe omgeving van de kapel. Bewoner Frans DURANT was het zat dat elke week honderden bedevaarders door zijn tuin liepen. Landbouwer Antoine CATTEAU beschouwde de uitweg dan weer als een deel van zijn akker en ploegde regelmatig stukken van de toegangsweg om. VANSPRANGHE bleef intussen hopen op een publieke, geasfalteerde weg. Dan moeten bezoekers van de kapel niet meer door de modder. Om uit de juridische impasse te raken gooide hij het over een andere boeg. Op eigen kosten liet hij op een andere plaats een nieuwe toegangsweg in steenslag aanleggen, kostprijs 3.500 euro. Alle eigenaars bleven eigenaar van het stuk weg over hun perceel en erkenden het principe van de erfdienstbaarheid. Het publiek mag voor eeuwig over de weg naar de kapel. Niemand van de eigenaars streek een vergoeding op voor de grondafstand, maar moest evenmin betalen voor de nieuwe weg.

82 Zie CJ XXX, 87-89.

Jerome en Alies Vanspranghe verzorgen, zoals afgesproken in de familie, de kapel en de omgeving van „Ons Heeren boompje"...

Voor de terugbetaling legde VANSPRANGHE al zijn hoop bij de Poperingse burgemeester Henri D'UDEKEM D'ACOZ, maar die was naar eigen zeggen nooit van plan de rekening te betalen. Daarop begon de beheerder aan een lange tocht langs de Vlaamse en federale overheid, de raad van state, koning en Vaticaan.

Laatste mirakel in Ons Heeren Boompje

Mijn zoon kwam uit coma (2005).

Verschillende genezingen worden toegeschreven aan de helende kracht van Ons Heeren Boompje. Een vrouw uit Elverdinge, die sinds het autoongeval van haar zoon een jaar geleden elke dag kwam bidden aan de kapel, werd naar eigen zeggen verhoord. Haar zoon ontwaakte na anderhalve maand uit coma en houdt vrijwel geen letsels over

aan zijn trauma.

Een vrouw staat met gevouwen handen voor de kapel. Ze prevelt binnensmonds een kort gebed, loopt vervolgens drie maal rond het kleine gebouw, houdt even halt, grijpt de lindebomen[83] stevig beet en drentelt even later verder voor nog enkele rondjes. Met roodomrande glazige ogen werpt zenog een laatste blik achterom, waarna ze aanstalten maakt om te vertrekken. Morgen in de luwte van de ochtend en voor de aankomst van luid zuchtende toeristenbussen, komt ze terug voor haar dagelijks ritueel. Ze komt uit Elverdinge, zegt ze., maar haar naam wel ze liever niet in de krant.

Een jaar geleden raakte mijn 19-jarige zoon betrokken in een zwaar verkeersongeval. Hij verzeilde in een diepe coma, moest verschillende hersenoperaties ondergaan en de dokters gaven geen cent voor zijn kansen.
Uit wanhoop ben ik naar de kapel gekomen om te bidden voor zijn genezing, zegt ze.

Mirakel in de 'Sleunsekapel'

KvW 15 10 2004

POPERINGE – Een vrouw zag haar gebed aan de kapel Ons-Heeren-Boompje hoord met een telefoontje van een oud-werkgever, die haar nog geld moest. De gelovige wachtte al een tijd op geld van een man, voor wie ze als zelfstandige gewerkt had. Nadat ze alle mogelijke 'wereldse' middelen – advocaat, deurwaarder en rechtbank – uitgeput had om haar geld te zien, ging ze bidden in het Poperingse kapelletje Ons-Heeren-Boompje, in de volksmond beter gekend als de 'sleunsekapel'. Net toen ze een kaars wou branden, belde de schuldenaar en hij beloofde de hele som af te lossen. „Een mirakel", kraait coeigenaar van de kapel Jerome Vanspranghe. Zie p.13

Als bij wonder ontwaakte haar zoon na goed anderhalve maand uit de coma. Daarna herstelde hij verrassend snel. Intussen kan hij dankzij hogere steun al weer lopen. Jammer genoeg is hij nog niet sterk genoeg om tot hier te wandelen. Maar ik neem hem wel elke dag mee in de wagen tot aan de parkeerzone op een honderdtal meter van de kapel. Tot hij volledig hersteld is, blijf ik elke dag. komen. *Ik ben de dokters en verplegers in het ziekenhuis eeuwig dankbaar, maar de echte reden voor zijn terugkeer ligt hier*, zegt ze krachtig..

Stante pede

Bij het horen over het mirakel waant de moderne toeschouwer zich maar liefst twee eeuwen terug. Maar het is niet eens decennia terug. Het woord Mirakel op zich

83 Na het lezen van dit artikel weet je weel beter. De reporter die dit krantenartikel schreef gaat uit van zijn algemene kennis. Koorstkapelletjes en lindebomen zijn spreekwoordelijk verbonden met de idee dat de lindebloesem thee goed tegen koorts de christianisatie van de kennis van de natuur in de hand werkte..

hoort bij de wetenschap vreemde zone. Technologen hebben hun eigen woorden voor hun cleane redeneringen. Met *no calculated risks* bieden ze ons een foutloos parcours voor hun verwezenlijkingen. Daarbuiten is in hun actieradius geen te vertrouwen gebeuren te verwachten.

En toch. In de wereld van de Slunsekapel gebeurt het. Per definitie is een mirakel[84] een door de kerk erkend onverklaarbare gebeurtenis. Bij heiligverklaringen wordt als leidraad gebruikt dat er twee mirakels plaatsgevonden moeten hebben op voorspraak van de zalige.

Bij de feiten in dit artikel vernoemd wordt het woord overdrachtelijk gebruikt. Voor de erkenning van bedevaartplaatsen is het ook de bedoeling van de beheerders om van Rome de status te verkrijgen door erkende onverklaarbare feiten die dan bv. Ook verschijningen kunnen zijn.

Gelovigen én Katholieken én protestanten s.l. zien in een wonder/mirakel een doorbreken van de geschiedenis door een niet anders te verklaren natuurlijk verschijnsel.

Parapsycholische verschijnselen en/of hogere begaafdheden horen niet bij de mirakels s.s. bij de Rooms Katholieke definitie. Het is echter binnen de reguliere beschrijving opvallend hoe sterk men de nadruk legt op 1. Plotseling optreden, 2. afwezigheid van gangbare middelen, 3. afwezigheid van herstelperiode, 4. de onberekenbaarheid, 5. de bestendiging[85]..

We surfen hier op de meest delicate zone in ons studieparcours. Welke wetenschappen beoefenen we. Filosofie, sociologie of antropologie? Welke richting? Fenomenologie als vrijzinnige? Theologie als thomist of exegeet met thalmudische scholing….

We houden het bij de beschrijving van de menselijke belevingen en zoeken wat hen tot deze opvattingen bracht. Het zou ons te ver leiden om al wat op hen inwerkte te duiden. De historische evolutie van de cultuur beïnvloedt ook onze ideeën. Wanneer kunnen we spreken van bijgeloof? Wanneer moeten we de oude term *superstitie* bovenhalen? Hoe breng je het onderscheid in de betrokkenheid als familielid en/of de streekgenoot met het geëigende gezond verstand in rekening?

Geneigd om het kind met het badwater niet weg te gooien en een portie *hogere macht* te aanvaarden, maar ernstig kritisch genoeg te zijn met het godsbeeld resumeren we: mensen zullen onder de vele invloeden die hen in tijd en ruimte drijven zoeken naar uitingen van hun eerbied en en ontzag. In

84 Het woord *mirakel* is in het taaleigen van de Rooms Katholieke leer te onderscheiden van wonderen. Iemand kan zich verwonderen. Dan blijf je in het domein van het geloof. Dat domein is nog te onderscheiden van de filosofische redenering. *Verwonderen* valt binnen het kennen dat niet louter rationeel, maar niet redeloos, zeker niet harteloos ziet en ervaart. Men gebruikt dan termen als dieper zien, inzien, ...

85 Blz. 778 *Encyclopedie van het Christendom,* Elsevier 1956.

hun onmacht kunnen ze ook in twee richtingen ontsporen enerzijds in overdreven middellijke tot onmiddellijke dwang op de godheid en anderzijds "onzelfstandige" of blinde onderwerping.

Persaandacht

Met Goede Vrijdag in zicht komt de jaarlijkse stroom bedevaarders naar mirakelkapel Ons Heeren Boompje op kruissnelheid. Op een diep verscholen akkerland – gekneld langs de Provenseweg in Poperinge – zoeken gelovigen rust, genezing en verschoning van zonden. En voor de devote bezoekers ligt de kapel allerminst in een godverlaten droomlandschap.

Een koude maartse morgen in Poperinge. Tussen een lint huizen aan het begin van de Provenseweg kronkelt een aarden pad zich een weg naar een zoveelste vergeten akkerland in de verstilde Westhoek. Na een eerste bocht – die het geheime landschap ontsluit – gloort in de verte de kraakwitte, kleine kapel Ons Heeren Boompje, in de volksmond -beter bekend als de 'slunsekapel'. Vierhonderd jaar geleden, toen de Hipshoek nog een bosrijk, ongerept gebied was, vonden enkele bewoners een lindehouten Christusbeeld in de struiken. Ze brachten het kleinood naar de St.-Janskerk in de stad, maar een dag later werd het beeld op precies dezelfde plek terug gevonden. De toenmalige landeigenaar liet er uit intense verwondering voor Gods ondoorgrondelijke wegen prompt een kapel bouwen. De 'ecce homo', een uit hout gebeiteld beeldje van een lijdende Jezus, kreeg een ereplaats in de kapel tussen een hele resem Maria-, Christus- en heiligenbeelden. Sindsdien stapelden de mirakels zich op. Vooral in de Goede Week stromen de bedevaarders in dichte drommen toe. Volgens de overlevering geldt de kapel als een heilig middel tegen ziekte of koorts. Uit dank kwamen genezen gelovigen hun koortsdoeken en wondenlappen aan de bomen rond de kapel vastbinden.

Geneeskrachtige lindebloesem

Anno 2005 zijn de meeste bomen in de omgeving verdwenen. Enkel rond de kapel staan nog de oude lindebomen, die eeuwenlang de hele streek domineerden. Niet toevallig speelt die natuurlijke buffer een cruciale rol in de geschiedenis van Ons Heeren Boompje. De lindebloesem worden genezende krachten toegedicht. In de zomermaanden moet dit stukje glooiende heuvelland er ongetwijfeld als een aardse hemelpoort uitgezien hebben. Spontane genezingen lijken dan het logische psychologische gevolg. Ook de oude traditie van de vastgebonden wondendoeken wordt vandaag nog altijd voortgezet. Al zijn de moderne bedevaarders een stuk creatiever in de keuze van hun dankstof : van zakdoeken, onderbroeken, knuffelbeertjes, bh's tot zelfs volledige jeansbroeken. De witte sportsokken van Rucanor – een tiental jaar geleden zo onhip dat zelfs de meest hardnekkige sandaalpater er zijn neus voor ophaalde – zijn binnenkort vast opnieuw veel geld en een hype waard.

„Aan de kapel hangen duizend verhalen vast"

Kapelbeheerder Jerome Vanspranghe (67), een gepensioneerde landbouwer uit de buurt, is al bijna tien jaar verantwoordelijk voor het onderhoud van het gebouw en de kaarsenverkoop. Eigenlijk staan zeven mede-eigenaars, onder wie zijn vrouw Alice Dumeez, volgens een beurtrol in voor de kapel. Maar in de praktijk schuiven de andere eigenaars de dagelijkse zorgen rond Ons Heeren Boompje met plezier door naar de devote en toegewijde Vanspranghe. De man herstelt thuis in bed van een hartaanval, maar wil zo snel mogelijk weer terug naar zijn levenswerk. „Ons Heeren Boompje is ten minste nog een echt bedevaartsoord. Hier gebeuren echte mirakels. In Scherpenheuvel, Oostakker of Lourdes draait het in de eerste plaats om geld. Gebeden wordt er niet meer en van mirakels is al evenmin sprake", zegt hij.

Dankzij Vanspranghe ligt het kleine kapelletje er, in tegenstelling tot de massa

Grensoverschrijdend

Wellicht op de grens van de verbinding (religie), – de ene zal het puur geloof noemen, de andere waant zich aan de overkant –, kortom we bevinden ons in niemands land.
Wie zijn wij om Jerome tegen te spreken.
Het antwoord van Rome was voor hem althans negatief. En de hemel oordeelde want de paus ontsnapte wel aan de dood toen hij geraakt werd door een kogel, maar werd bedreigd…
Het bleek vier jaar vroeger te zijn. Maar Onze Lieve Vrouw van Fatima redde hem. En zo is het ook gerapporteerd blijkbaar op zijn reis naar Fatima.

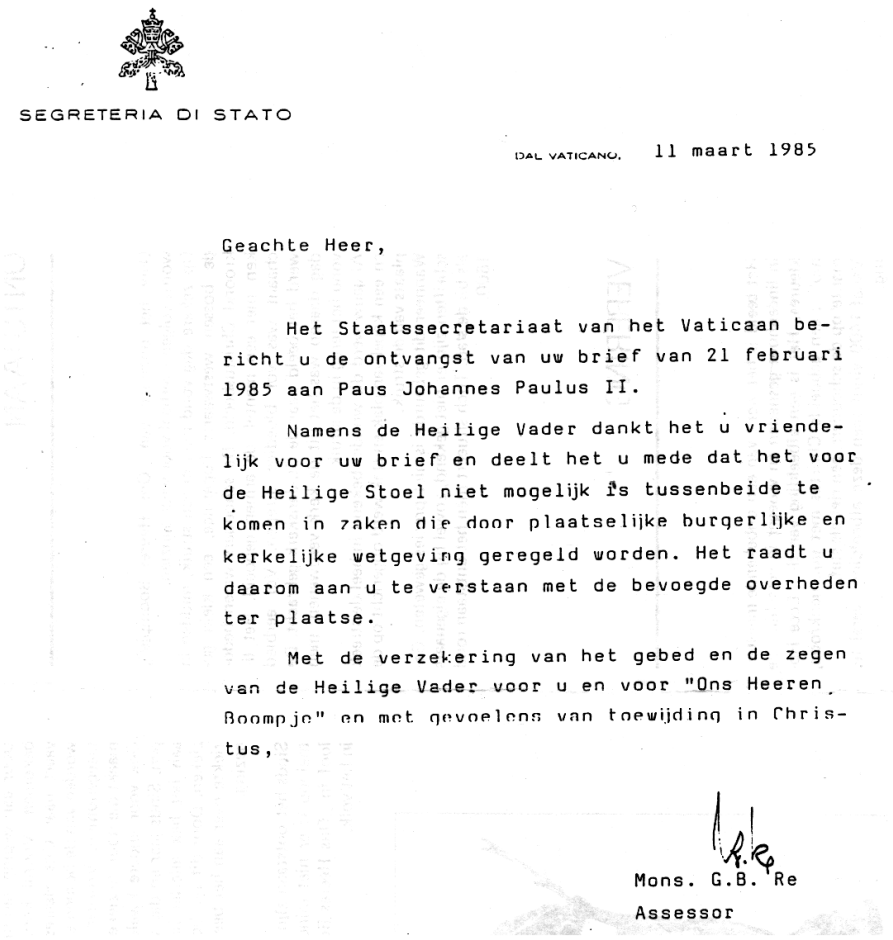

SEGRETERIA DI STATO

DAL VATICANO, 11 maart 1985

Geachte Heer,

Het Staatssecretariaat van het Vaticaan bericht u de ontvangst van uw brief van 21 februari 1985 aan Paus Johannes Paulus II.

Namens de Heilige Vader dankt het u vriendelijk voor uw brief en deelt het u mede dat het voor de Heilige Stoel niet mogelijk is tussenbeide te komen in zaken die door plaatselijke burgerlijke en kerkelijke wetgeving geregeld worden. Het raadt u daarom aan u te verstaan met de bevoegde overheden ter plaatse.

Met de verzekering van het gebed en de zegen van de Heilige Vader voor u en voor "Ons Heeren Boompje" en met gevoelens van toewijding in Christus,

Mons. G.B. Re
Assessor

Hij weet dat hij haar bijzondere dank verschuldigd is, want zij behoedde hem voor de dood, toen op 13 mei 1981 de Turk Ali Agca een aanslag pleegde en verschillende schoten op hem afvuurde. De kogel die in de buik van de paus doordrong, bleef slechts een millimeter van een hoofdslagader verwijderd (was die wel geraakt, dan zou dat zeker dodelijk zijn geweest!). De kogels van de aanslag liet Johannes Paulus II uit dankbaarheid in de kroon van de Madonna inbrengen. Ook deze avond geeft hij een indrukwekkend teken van dankbaarheid en toewijding: hij legt namelijk aan de voeten van de Madonna als geschenk de ring neer, die de Poolse primaat kardinaal Jozef Wyszinski in oktober 1987 bij zijn

BERICHT AAN DE BEVOLKING

Ondergetekenden Jerome en Alice Vanspranghe-Dumeez delen de bevolking mee dat zij tot Allerzielen alleen instaan voor de kapel "Ons Lieven Heeren Boompje" en voor de verkoop der kaarsen.

Hilaire en Julia Artois-Pety verkopen geregeld kaarsen achter onze rug, wat naar ons oordeel bedrog betekent.

Een gewaarschuwd man, vrouw is er twee waard.

Jerome Vanspranghe
Alice Dumeez
(WW/165/2836)

ambtsaanvaarding als paus hem gaf met de woorden: 'U zult de Kerk het nieuwe millennium binnenleiden'. Johannes Paulus is ervan overtuigd dat het Maria was die hem beschermde en aldus ook de vervulling van die voorzegging (van kardinaal Wyszinski) mogelijk maakte. Alleen hij die weet wat deze ring voor paus Johannes Paulus II betekent, zal kunnen begrijpen wat hij met dit gebaar voor de Moeder Gods tot uitdrukking wil brengen.

Spanningen

De verdeling was juridisch geregeld zoals we reeds aangaven. Waar de grenzen lagen was blijkbaar op dit niveau grensoverschrijdend althans op het publieke forum. Het is aan ons als rapporteur niet om dit uit te zoeken. Jerome vond het nodig om er er een persreclame rond te organiseren. Hij verbond het ook met zijn actie om de toegangsweg zoals hierboven al aangeduid en hij had er zijn aan religie gerelateerde overtuiging over.

Deze invalshoek brengt een delicaat ingrediënt in het geloofspatroon ter sprake. Twee begrippen zijn hierin betrokken. Bijbels gerichte theologie weert vaak angstvallig de geldelijke bijdrage voor geestelijke vermeende of aanvaarde voordelen. Ook het Rooms-katholieke canonieke recht veroordeelt simonie[86].

† BERICHT AAN DE BEVOLKING

Opvallend is dat de Heer en Mevr. Hilaire en Julia Artois-Pety, Switch Road 37, Poperinge, opnieuw kaarsen verkopen achter onze rug, nadat in verschillende media hierover geschreven werd en zij niet alleen de zieke mensen, maar ook O.-L.-Heer bedriegen, daar zij nu niet instaan voor het onderhoud en de kaarsenverkoop der kapel "Ons Heeren Boompje" langs de Provenseweg te Poperinge, en wat met mensen die niet alleen zieken, maar ook O.-L.-Heer bedriegen, het antwoord, de be- of veroordeling is aan de lezers.

Getekend: **Jerome Vanspranghe - Alice Dumeez**
St.-Sixtusstraat 83, Poperinge.
(WW/165/3091)

Jerome gaat duidelijk uit van het feit dat de geldelijke bijdrage dient voor de eredienst, onderhoud en de grondstof van de kaarsen als sacrificium (offerande).

Hier schuilt inderdaad het *gevaar* van een *do ut des* houding. Namelijk je verplicht God aan U te geven omdat jij geeft. Zo articuleert Bijbelse godsdienstigheid niet. God is geen gelijke partner in het verhaal.
We poneren niet dat de devotie rond de kapel zuiver oerwoud geloof was en is. Wie zijn wij om te oordelen. We stellen eveneens niet dat de pers die devotie zo omschrijft. We zijn er ons ook van bewust dat de reporters in deze de materie nooit vanuit een volle wetenschappelijke hoek hebben willen of .. kunnen benaderen.

Godsoordeel

Om noch als would-be deskundige over te komen of de pluimen van een ander op de pet te steken noteren we dat de realia uit dit stuk wikipedia gegevens

86 Hand. 8:9-21 – De Vooght, Paul, *La simoniaca haeresis selon les auteurs ecclésiastiques*. Ephemerides theologicae Lovanienses, 30/1, 1954, p. 64-80

zijn.
Jerome laat het oordeel aan de lezer. Ondertussen zit er wel een achtergrond redenering die ons verdacht magisch overkomt. De definitie vanuit de *do-ut-des* religie geeft voeding aan die magische angst.
Het godsoordeel of ordalie was een rechtsprocedure waarmee de wil van God wordt vastgesteld. De mens is van ouds bewust van een hoger wezen dat rechtvaardigheid wil. Om de wil van de godheid te kennen is er in de geschiedenis nogal wat geëxperimenteerd[87].
In het Eerste Verbond wordt de wil van God gevraagd met Urim en Tummim, waarvan vermoed wordt dat het een soort dobbelstenen betrof. Het was vermoedelijk het attribuut van de Hogepriester die de lap met de twaalf edelstenen op zijn borst droeg. In alle religies bestaat de neiging Gods oordeel *naar smensens hand* te zetten vaak en soms via orakels en tekens, kaarten of geluksbrengers. Dus ook niet enkel westers. Denk dan dan op fetisjene en amuletten.
Laten we dus liefst niet oordelen .. om niet geoordeeld te worden[88].

De kerkelijke positie[89] wordt verwoord door Lucas 4: 12: *Maar Jezus antwoordde: 'Er is gezegd: Stel de Heer, uw God, niet op de proef*..

Het is inderdaad uitnodigend als men vertrekt van een magische godsdienstigheid om het Godsoordeel in te roepen. Bij wijze van spreken nodigt men dan God uit te straffen alsof wij gedelegeerd worden door de heilseconomie waaraan we deelnemen om met Hem recht te spreken. Het is verleidelijk om dan te denken dat we Zijn Rijk dienen door onheil of vloek uit te spreken over anderen. God waar gaan we dan naar toe?

Last but not least is het de bedoeling hier zelf oordelen te vellen.
God op de proef stellen betekent in deze pericope van de Bijbel dat Jezus aan Satan zegt ik wil en zal hier Mijn Vader niet uitdagen door aan de duivel te bewijzen dat ik door God de Vader gezonden ben.

---

87 Dat kan gebeuren met een proef of met een tweegevecht, waarbij God zijn kampioen aan de overwinning zou helpen. Zo zou de schuld of onschuld van voor het gerechtgedaagde personen vastgesteld kunnen worden. Deze praktijk kwam in het Westen voor gedurende de middeleeuwen, maar bestond eerder ook al bij de Germaanse stammen in het Romeinse Rijk. In het Nabije Oosten was deze praktijk reeds bekend omstreeks het begin van het tweede millennium v.Chr., getuige de Codex Hammurabi (1780 v.Chr.) die godsoordelen (meer bepaald de waterproef) voorschrijft bij de berechting over tovenarij. Onder de soorten: de vuurproef, de waterproef of andere fysieke beproevingen.

88 In cauda venenum. Dat laatste deeltje van de zin wordt vaak als boemerang gebruikt. We commentariëren dan Gods oordeel tot ons nemend die andere die zal dan wel veroordeeld worden. Eigenlijk is de betekenis veroordeel *niet.*. niemand moet U ook veroordelen, tenzij de Schepper, de Bevrijder, de Voltooier vanuit zijn status.

89 Met het tweede Concilie van Valence veroordeelde de Kerk in 855 formeel het tweegevecht. Het Vierde Lateraans Concilie (1215) bepaalde dat geestelijken niet meer mochten meewerken aan godsoordelen. Mede door de opkomst van de inquisitoriale procedure waarbij niet langer partijen de bewijsvoering van een proces moesten leveren, maar door de rechter een onderzoek ex officio (= ambtshalve) werd ingesteld, verdween het godsoordeel snel. De professionele onderzoeksprocedure van de Inquisitie werd overgenomen door de strafrechtbanken.

Praktisch lezen we hier dat deze vorm van devotie – waarbij men tegen God zegt ik heb de macht over U – ik kan kan optreden en uitspraken doen in UW Naam – de zg. letterlijke vloek. De Bijbelse zin stelt zich daartegen op door Jezus te laten zeggen ook al ben ik God ik zelf zal die uitdaging tegenover God niet uitspreken.

Situationele inbedding

We hadden het reeds over de schoonzool profeet die woonde in het huis naast de kapel. Er was blijkbaar ook de herberg *In de voorzienigheid.* De uitbaters hadden het goed begrepen en kozen hun naam uit de religieuze woordenschat.
Wat het dan voor ons kan betekenen? De gelovigen toentertijd kenden de Goddelijke Voorzienigheid[90].

Herbergkermis en Konijn te versmijten.
« In de Voorzienigheid » bij Hector Durant, bij O. H. Boompje.

Schaap te verbollen.
«In de Voorzienigheid» bij Hector Durand, O. H. Boompje; gegeven door A. Looten.

« In de Voorzienigheid » bij Hector Durant, O. H. Boompje, 's avonds saucissen.

HWN Aankondiging 1920, 1921 en 03 december 1922.

Dat er in de discussies in de geuzentijd hier uitvoerig over gediscussieerd is zal hen wel zijn ontgaan. Het probleem was hoe vooraf bepaald is die bestemming? De materie valt buiten onze studie maar de Providentia Dei[91] is niet hetzelfde als Predestinatie of voorbestemming.

GEMEENTERAADSZITTING

Kalme aanloop naar verkiezingsjaar

POPERINGE. - De vakantie :it er op voor onze politiekers. Op nu naar het verkiezings-aar 1988. Politiek wordt voor le verkozenen van nu af aan lus weer interessant als het op uitspraken aankomt.
In Poperinge komen de :wee dames en de 23 heren gemeenteraadsleden bijeen op donderdag 3 september. Een kalme aanloop naar 1988 weliswaar, want de dagorde van de raadszitting «weegt niet zwaar».

PRIVATE WEGEN

Slechts twee punten van de dagorde lijken ons interessant. Zo moet er gestemd worden over het toekennen van een toelage voor verbeteringswerken aan private toegangswegen in de landbouwzone.
Misschien denkt u dat dit punt een gevolg is van de probleempjes rond «Ons Heeren Boompje», maar dat is niet het geval, hoewel die toegangsweg daar ongetwijfeld ter sprake zal komen. Over de toelage voor werken aan de private toegangswegen werd in een vorige raadszitting al gesproken. De zaak wordt dus nu te berde gebracht, met aandacht voor de aktualiteit, in casu Ons Heeren Boompje.
Ander interessant punt, voor zover het eigenlijk nog nieuws bevat, is de reglementering op het gebruik van het containerpark in de Vlaanderenlaan.
Voor de rest wat administratief werk en misschien nog wel enkele CVP-vraagjes. Niet veel zaaks dus, een kalme aanloop, een «opwarming». (PPS)

Voor de verkiezingen 1987[92] kon men er in de gemeenteraadszitting nog eens over horen. Hoe de plaatselijke politici ermee omgingen is een ludiek verhaal. Het blijkt dat de toegangsweg als private weg is omschreven. Ook bij de historische kaarten is het moeilijk uit te maken welke weg er van de

90 De goddelijke voorzienigheid bestaat uit de beschikkingen waardoor God met wijsheid en liefde al de schepselen naar hun uiteindelijk doel leidt. (Katechismus Katholieke Kerk, 321).
91 God Schepper, die ons voorziet van alles: Providentia. Predestinatie gaat zover dat God, want Hij is alles, Almachtig en Einddoel: Hij heeft alles voorbestemd: Predestinatie.
92 4 september 1987 lokale krant.

Provenseweg naar de kapel gaat. De Atlas der buurtwegen geeft op kaart 19 geen sentier naar de kapel er loopt wel een toegang naast de hipshoekbeek en de woning nr 54 is aangeduid. We komen bij de woning Provenseweg nr 58 via de Atlas der buurtwegen. De kapel op sectie L 609 is eveneens via de Provenweg bereikbaar. De hoeve CATTEAU is enkel via de Watouseweg 34 bereikbaar.

Toestand 1987-1999

Krant 28 augustus 1987 – Wat verkiezingen teweegbrengen.

POPERINGE 3

Bedevaarders kunnen weer bij kapel Onze Heren Boompje

De afsluiting van de private weg naar de historische bedevaartkapel van Onze Heren Boompje heeft niet lang geduurd. Maandag nam de h. Durant het bordje verboden toegang weg. Iedereen kan weer ongehinderd bij de kapel. Voor enkele weken althans, want als binnen de maand geen serieuze oplossing in zicht is voor het wegprobleem aldaar, zou de h. Durant wel eens opnieuw tot aktie kunnen overgaan...

Behalve de h. Durant verschenen maandag jl. ook een uitbater van de kapel en een vertegenwoordiger van de bedevaarders voor de vrederechter.

De h. Durant herhaalde, dat zijn aktie niet rechtstreeks gericht was tegen de bedevaarders, maar dat hij enkel probeerde iets op gang te brengen om te komen tot een degelijk onderhoud van deze toegangsweg.

De vrederechter stelde voor toch maar doorgang te verlenen aan de bedevaarders. Na enige diskussie verklaarde F. Durant zich bereid om voorlopig de poort te openen en het bordje te verwijderen. Als tegenprestatie verlangt hij wel, dat gedokterd wordt aan een definitieve oplossing inzake het herstel van die kapotgereden toegangsweg.

Burgemeester Mahieu heeft inmiddels beslist de betrokken partijen bijeen te roepen om te zien hoe de kwestie kan opgelost worden. Er zijn twee mogelijkheden. Ofwel staan de eigenaars de zate van de weg af aan het stadsbestuur, dat dan op eigen kosten de weg van een degelijk wegdek kan voorzien.

Ofwel dienen de eigenaars een verzoek in tot subsidiëring van de werken. In het tweede geval kan het reglement betreffende de betoelaging van het onderhoud van privé-wegen in werking treden. Dit reglement wordt zonder ongelukken goedgekeurd tijdens de raadszitting van 3 september.

HET WEKELIJKS NIEUWS - 26-3-'99 - WEST - BLZ. 17
Wordt toegangsweg Ons-Heeren-Boompje afgesloten?
Verzoeningspoging mislukt.
Samenvatting:

Deze week maandag kwamen de betrokkenen samen in verband met de toegang naar het druk bezochte bedevaartoord Ons- Heeren-Boompje bij de vrederechter van het kanton Poperinge. Het aanslepend probleem van de toegangsweg lag voor. Omwille van Goede vrijdag was het dringender dan ooit.

Jerome VANSPRANGHE: Om de zeven jaar wisselt d e verantwoordelijkheid voor het openen van de bedevaartskapel. Vorig jaar was ik weer aan de beurt. Ik deed heel wat inspanningen om de bedevaarders tot bij de kapel te laten komen. Ik hield een petitie en haalde 2.500 handtekeningen op in een zeer korte tijd. Zelfs de burgemeester en een schepen hebben er hun naam op gezet.
Ik contacteerde de paus, koning Albert II, de Raad van State, de voorzitters van de politieke partijen,...Toen dit jaar bleek dat de stad niet happig was om een toegangsweg van drie meter breed naar de kapel te laten aanleggen, blijkt nu dat het hier enkel om een privé-aan-gelegenheid gaat. Dan stapte ik naar een advocaat gestapt. Zo kwam de de zaak bij de vrederechter.

OPEN VERGELIJK. Allé drie de eigenaars van de grond waarop de toegangsweg zou moeten komen, waren op de uitnodiging van de vrederechter ingegaan: de echtgenoten Antoine CATTEAU-Ria DERYCKE, Watouseweg 14, stuurden hun advocaat, het echtpaar Albert DURAN-Angèle GRUWIER, Werf 79, was vertegenwoordigd door hun zoon en het echtpaar Frans DURAN-Monique VAN-DEWYNCKEL, Provenseweg 54, waren persoonlijk aanwezig. Enkel Antoine en Ria CATTEAU toonden zich bereid een streep grond af te staan. Frans DURAN ging zelfs zover te verklaren dat hij zin had de kapel af te breken, maar de vrederechter legde hem het zwijgen op.

Op een andere plaats in deze editie, verklaart Frans DURAN dat de sluiting van de toegangsweg naar Ons-HeerenBoompje een gevolg is van de slechte en gevaarlijke to6estand van die weg. Hij wijst daarbij ook naar de dubbelzinnigheid en de onkunde van zowel de stad Poperinge als de eigenaars van de kapel (J. VANSPRANGHE). Hij ziet zich verplicht de weg op eigen kosten te herstellen maar die zal toch afgesloten blijven... dus ook voor de bedevaarders.

PROCES. Jerome VANSPRANGHE houdt voet bij stuk. Hij vraagt zijn advocaat te pleiten tot het bittere einde. Desnoods wordt het een echt proces. Dat was de zoveelste statie.

Het artikel in Het Laatste Nieuws/Kortrijk-Waregem-Ieper - 13 Mar. 1999 titelde: Opnieuw heibel rond veldweg naar bedevaartskapel

Opnieuw heibel rond veldweg naar bedevaartskapel-POPERINGE
Jerome VANSPRANGHE, die de kapel onderhoudt en er kaarsen verkoopt, vraagt in een brief aan de nationale CVP-voorzitter het ontslag van de burgemeester.
In een erg scherpe en lange brief aan CVP-voorzitter Marc VAN PEEL schetst VANSPRANGHE de jaren aanslepende polemiek rond de verharding van de toegangsweg naar de kapel. Hij beschuldigt het schepencollege, met burgemeester Henri d'Udekem d'Acoz voorop, van echte onwil om iets aan de zaak te doen. In zijn betoog maakt VANSPRANGHE gewag van zijn brieven aan de Koning, de paus en de Raad van State. Burgemeester Henri D'UDEKEM D'ACOZ stelt dat de stad zich niet verzet tegen de verharding van de weg. «Bij

de procedure tot overname van de weg is gebleken dat één van de aanpalende eigenaars zich verzet tegen elke verharding. Zo is dit dossier niet langer een aangelegenheid van de stad, maar een privézaak. In dit geval is alleen de vrederechter bevoegd», zegt de burgemeester. - HAP

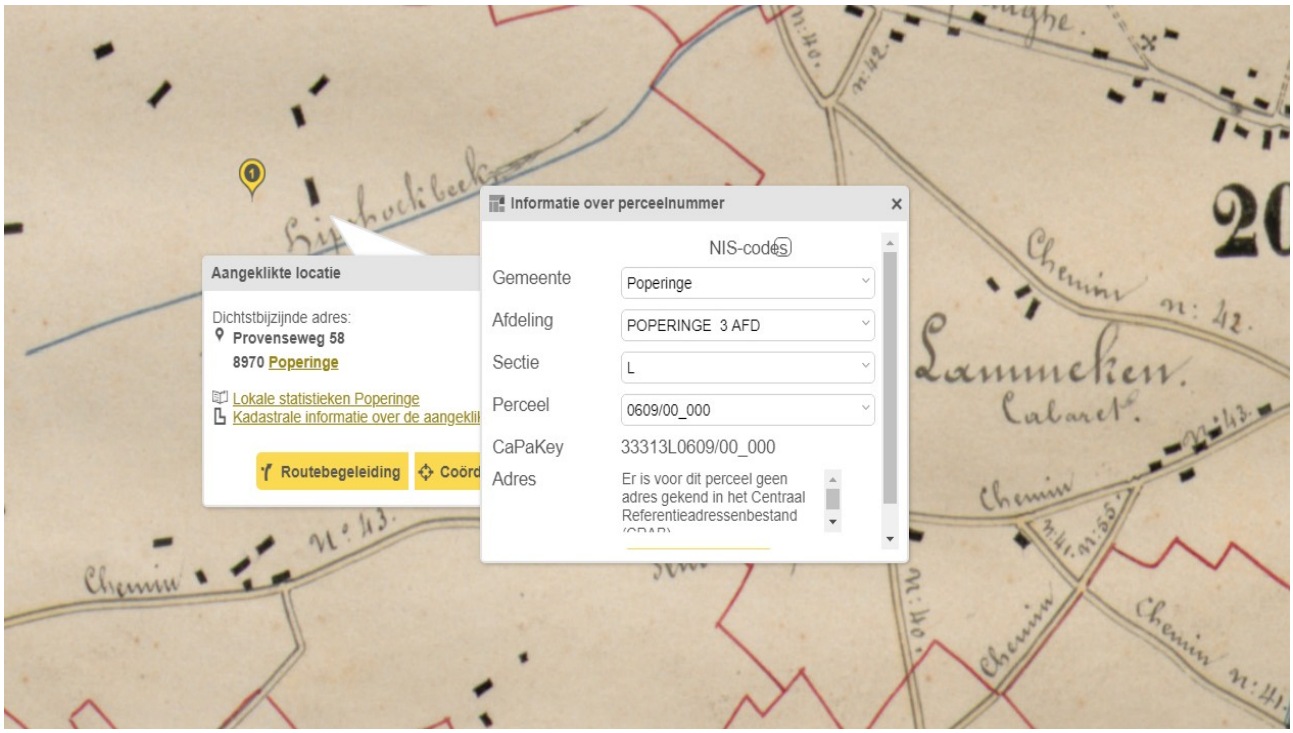

Goede Vrijdag bij "Ons Heeren Boompje" WN 05 04 1991

Met de paasdagen was het weer bijzonder druk rondom het kapelletje van Ons Heeren Boompje. «De petitie "Ons Heeren Boompje voor goede toegangsweg" leverde 2.276 handtekeningen op vanaf Pasen 1990 tot en met 1 november 1990 en dit op de zondagnamiddagen», aldus Jerome Vanspranghe. (Foto AP)

Bedevaartoord

Toerisme item uit de Ijzerbode

De erfgoedwaarde van de kapel is op zich uniek voor de streek. In Frans Vlaanderen kent men het fenomeen eveneens. In de volksmond kent men de naam *slunsekapel*. Dit gaat terug op een kenmerk dat zeker in het oog valt nl. de kledingstukken die er rondom aan de haag hangen. Het gaat er niet enkel om de textiel, oorspronkelijk zit het in de lappen en windsels die verwijzen naar wonden die ermee verzorgd werden. De wonden, de kwetsuren, de letsels psychisch en fysisch waar de getroffene remediëring voor zoekt zijn het teken voor de noodkreet die aan de basis ligt van de bedevaart: de pelgrimstocht om uit de nood te geraken.

†

VANDALISME

Aan het bedevaartsoord "Ons Heeren Boompje" langs de Provenseweg te Poperinge. Vandalen hebben er niets beters op gevonden om de aan de haag en struiken hangende kledingstukken van zieken of mensen met menselijk leed van de haag rondom de kapel af te trekken en mee te nemen, zelfs kledingstukken van jongens die naar de Golf (oorlog) zijn vertrokken, wat moet dat plezierig geweest zijn om zo het leed van in nood zijnde mensen nog te verhogen, jong of oud, ieder bedevaarder samen met de heer burgemeester keurt dit vandalisme, dat alle geweld te buiten gaat, af.

Jerome Vanspranghe
St.-Sixtusstr. 83, 8970 Poperinge.
(WW/165/3179)

De bedevaart is allerwegen de tocht waarin men de zeilen naar de wind zet om aan te komen waar de haven veilig is…
Er is blijkbaar een tijd geweest waarin men aannam dat men zijn miserie, lichamelijke of psychische nood afgeven kon aan bomen.

Chapelle du Dieu Gibloux
à HASNON

De symboliek van het kleed, de windsels waren de lijfelijke voorwerpen die men afgaf.
In deze concrete omstandigheden

waren bomen, bronnen, waar men kapellen bij bouwde de verbinding met het bovenaardse, waar men blijkbaar de eeuwen door de ontsnapping, het soelaans van verwachtte.

In de Nord-Pas-de-Calais en omstreken zijn er meerdere restanten van dit fenomeen. De Franstalige litteratuur spreekt over *une pratique ancienne des arbres, chapelles et calvaires à loques*. De formulering *consiste à accrocher un objet, ou un morceau de tissus, une loque en somme, en échange d'un vœu ou d'une demande de guérison*.

Kledij, verband, juwelen, speelgoed, linten, persoonlijke voorwerpen, foto's, linten, persoonlijke voorwerpen aan de haag of omheining, genageld aan houten schuttingen geven een specifieke devotionele touch aan de devotie. De bekendste site in de omtrek is de reeds genoemde chapelle du Dieu Gibloux à HASNON, in het département du Nord (59). De bomen waar voorwerpen aan zijn genageld, *les arbres à clous zijn een variant.*

Ondertussen, zijn er ook Onze Lieve Vrouwe sites. Ze zijn ontstaan vanuit de zelfde noden, niet altijd specifiek rond ziekte, koorts[93] of verzwering /ontstekingen (inflamations). Deze vormgeving via Onze Lieve Vrouw is te herkennen bij Notre Dame de Toutes – Les – Peurs à Boeschepe (59).

La tradition des loques, l'espoir d'une guérison miraculeuse
L'objet laissé ainsi sert à la fois de messager et aussi de fixateur du mal dont souffre la personne. Il reste ainsi symboliquement au plus près du saint pour prendre sur lui la maladie, la difficulté ou l'espoir. Il est ainsi là physiquement l' intervention ou son l'intercession demandée.

In de beschrijving die men in de Franse litteratuur over geeft ziet men in de voorwerpen die gehecht worden de *fixatie*. Het schrikbarend voorwerp wordt vastgepind (genageld soms), zeker geknoopt of vastgemaakt en als het weggeteerd of vergaan is dan is de pijn, de angst – *peur* – geweerd. Er blijken ook tradities en gebruiken aan verbonden: een gebed, een rondgang rond de kapel of zoals bij de kapel van Onzen Heeres Booompje een stukje hout dat meegedaan wordt… We vonden de verwijzing naar een in onbruik geraakte kapel in Outtersteene[94].

De boom die mensen van koorts kon genezen, was een vrij bekend fenomeen in Nederland en Vlaanderen. Zo begint een uitvoerige studie van een Nederlander in de Volksverhalen databank Nederland. Hij verwijst naar Übertragung des *Fieberdämons*. De

93 Het kapelletje van Onzen Heeres Boompje is ook bekend als het koorts kapelletje. Hier zou een hoofdstukje kunnen bij worden aangebreid rond Koortskapelletjes en lindebloesem. De thee als remedie voor de koorts edm. Maar dit is niet rechtstreeks en specifiek voor deze kapel, wel onrechtstreeks.

94 Si certaines semblent tombées en désuétude comme la Chapelle à Loques de St Gangoen à Outtersteene (près de Bailleul, dans le Nord). Rond die Heilige *Gaangoed* bestaat eveneens het verhaal van het deponeren van kledingstukken, enz. https://tneerhofvzw.be/hop/Jaar%20493Hetkerstenenvanhetbier.pdf

Nederlandse bomen stonden vooral in Noord-Brabant en aan de randen van deze provincie, te weten in: Alphen, Bergharen, Breda, Eersel, Mijldoorn, Oss en Schijndel. In Vlaanderen zijn vooral de bomen in Harent en Herentals bekend. Onze contreien zijn blijkbaar daar niet bekend.
Het vastmaken van stukjes stof of kleding - in vele vermeldingen gaat het om een (gedeelte van een) kousenband - aan een boom om koorts te genezen was een gebruik dat ook in andere delen van Nederland bekend is.

Het was de bedoeling dat de koorts op de boom (eik, wilg, vlier, snelgroeiende bomen) werd overgedragen. De patiënt werd beter, terwijl de boom de ziekte kreeg. Het stukje stof (rechtsreeks of onrechtstreeks) fungeerde hierbij als een intermediair. De Nederlander gaat zover een wetenschappelijke etheorie erbij te halen. De zg. leer der transplantatie nl. er bestaat een verband tussen natuurverschijnselen en de mens. De natuurverschijnselen kunnen immers ziekten van mensen overnemen. Het transplanteren van de koorts van de mens op de boom, wordt *fysisch*[95] /inzichtelijker gemaakt doordat de koorts wordt voorgesteld alsof deze menselijke eigenschappen zou hebben. De koorts wordt in het volksgeloof wel gezien als een demon, een boze geest. De gevolgen van het overnemen van de koorts voor de boom verschillen per verhaal. Soms gebeurt er met de boom verder niets. Soms neemt de boom slechts de symptomen van de patiënt met koorts over en gaat dan schudden of trillen. De transplantatie kon gepaard gaan met het opzeggen van een bepaalde bezweringsformule. Bekend is in Nederland de volgende formule: *Olde marolde, Ik hebbe de kolde, Ik hebbe ze noe, Ik geve ze oe; Ik bind ze hier neer, Ik krieg ze neet weer.* Daarnaast was er een tegenovergestelde gewoonte: daarbij mocht niets gezegd worden bij het overdragen van de koorts op de boom. Na het ophangen van het stukje stof moest de persoon in kwestie *hard weglopen*, zonder dat hij om mocht kijken. Dit gebruik is ook in de volksverhalen ter stede bij ons bekend.

De oorsprong van het volksgeloof in de genezende krachten van een boom is volgens de geciteerde tekst waarschijnlijk in de negentiende eeuw.

Rond de boom en de aanverwante devotie stelt deze Nederlandse schrijver dat de kapel in Overasselt eerst een kapel voor Sint-Walrick was de ontstaansgeschiedenis van het geloof in de koortsboom is gerelateerd aan katholieke devotie en is voor Overasselt vrij goed bekend. De eerste vermelding over de kapel stamt uit ongeveer 1200 en het is waarschijnlijk dat de kapel toen al gewijd was aan Sint-Walrick. Het klooster dat gesticht was door Sint-Valéry (Walrick is zijn Nederlandse naam) in het *noorden van Frankrijk* had namelijk bezittingen in Overasselt. Hij was de beschermheilige van de zieken en met name van de mensen die koorts hadden. In de vijftiende eeuw ontstond de gewoonte om naar de kapel van Overasselt te gaan om genezing te vragen voor de koortslijders. In de negentiende eeuw dacht men te maken hebben met een kapel gewijd aan de heilige Willibrord, vanwege de verhalen die verteld werden over het ontstaan van de kapel. Deze legendes zijn in die periode bedacht en opgeschreven door onderwijzer G.E. Mes (1849-1918). Mes vertelt twee verhalen: een over Karel de Grote en een over de heidense dochter van een roverhoofdman. Volgens de laatstgenoemde legende lag het meisje Heriberta op sterven door een hevige koorts. Willibrord gaf haar het advies om een stukje stof aan een boom te binden. Het meisje genas van de koorts en haar vader en zijzelf

95 Ook de Franse tekst die we citeerden sprak van *fysiquement.* We zien inderdaad dat wij als mensen nood hebben aan *materialiter* ervaren.

bekeerden zich tot het christendom. Het tweetal stierf niet lang daarna als martelaar. Hun graf werd vervolgens door vele christenen bezocht; zo ook Karel de Grote in het jaar 777. Karel de Grote werd daar genezen van koorts en stichtte uit dankbaarheid de kapel voor Sint-Willibrord. Deze verklarende legenden over de oorsprong van het geloof in de koortsboom passen in het tijdsbeeld van de negentiende eeuw. In die periode vond men in een ideaal prechristelijk of Germaans verleden vaker verklaringen voor verschillende fenomenen. De toekenning van genezende krachten aan een boom, zou rechtstreeks uit het Germaanse verleden stammen, volgens de negentiende-eeuwse opvatting. In de Germaanse tijd zou men namelijk bomen vereerd hebben. Echter, de rituelen behorend bij de koortsboom zijn niet zo oud als gedacht werd: ze kennen hun oorsprong eerder in de negentiende eeuw. Er zijn simpelweg geen bronnen of aanwijzingen die op een bestaan van de koortsboom voor een eerdere periode duiden. Bovendien worden bomen hooguit enkele honderden jaren oud. Het is onmogelijk dat de boom die in de negentiende eeuw als koortsboom werd gezien, dezelfde boom was als de boom die in een prechristelijk tijdperk werd vereerd.

Het is bij alle speurders hetzelfde. Men vertrekt als wetenschapper vanuit de bronnen. Zijn schriftelijke bron haalt hij uit de XIX^{de} eeuw. De rapporteur van deze periode is geneigd de boomdevotie als een restant van de Germanen te duiden. Daar gaat een lange periode aan vooraf. In de litteratuur rond devotie en volksgeloof is men eerder kritisch in dat verband. De christianisatie is zeer creatief geweest maar bracht ook zelf heel wat elementen mee die niet onmiddellijk Joods-christelijk te ijken zijn.

Middenin de bossen van de Hatertse en Overasseltse Vennen ligt de merkwaardige kapel van St.-Walrick met de bijbehorende koortsboom. De plek is een bedevaartsplaats geworden waar al eeuwenlang mensen lapjes in de boom hangen om van een ziekte te genezen.De koortsboom bij de St. Walrickkapel te Overasselt, 1981. Aan sommige takken zijn reepjes lijfstof bevestigd ter afbinding van koorts. Foto P.J. Margry.

In Dordrecht is het koortsboomritueel verbonden aan een O.-L.-Vrouwekapel waarin, volgens een bron uit 1572, doeken en zwachtels waren opgehangen. Hier zou het gaat om ex voto's. De bron vertelt dat deze werden opgehangen door mensen die al genezen waren van de koorts. Dit maakt al een heel groot verschil met het weghalen of afleveren van de angst of koorts. In de Duitstalige litteratuur maakt men nog een onderscheid wat die koortsbomen betreft omdat er een tussenpersoon voor inschakelt[96].

De rapporteur kent ook het verhaal dat de koortsdemon werd afgenageld bij zogenaamde spijkerbomen. Spijkerbomen dienden echter ook om het afnagelen van breuken,

96 De koortsdemon kon, volgens andere verhalen binnen het verhaaltype SINSAG 283 (Die Übertragung des Fieberdämons) ook worden overgedragen op een mens of op een dier. Bij een overdracht op de mens gaat het in de meeste gevallen om een wonderdokter. In de meeste van die verhalen fungeert de wonderdokter als een intermediair voor de koortsdemon, zoals het stukje stof dat ook kon. De wonderdokter gaf de koorts, nadat hij deze gekregen had, over op een boom.

waaronder ook hernia's. Spijkers werden in de bast van een boom geslagen om de breuk te laten genezen. Dit gebeurde bijvoorbeeld in het Drentse plaatsje Yde[97]. Wanneer de bast over de spijker heen gegroeid was, zou de breuk genezen zijn. Dit gebruik is gebaseerd op het principe van analogie: het genezen van de breuk lijkt op het groeien van de bast van de boom over de spijker.

Onze boom aan het kapelletje in Poperinge wordt genoemd onder de spijkerbomen van België[98]:

Clawé Fawe, spijkerbeuk in Foyir (Jalhay)

In Floreffe
In Havré
Kwartjesboom van Val-Meer
Nagelboom van 's-Gravenvoeren
Nagelboom van Han-sur-Lesse

Spijkereik van Jurbeke (Er baut en Herchies)

In Saint-Pierre te Ostiches

Ons Heeren Boompje te Poperinge. ~~In de boom worden spijkers en vijzen gedreven~~. In de haag hangen kledingstukken, fopspenen, bijsluiters en dergelijke

97 Een aantal bekende breukenbomen behoorden eens tot de smid Willem Nijenhuis in het Drentse dorpje Yde. Deze bomen komen voor in lokale sagen, die in de mondelinge en schriftelijke overlevering circuleerden en circuleren. Hoewel de oorspronkelijke breukenbomen in de jaren 1940 werden gekapt, is de sage tegenwoordig overgegaan op nieuwe bomen. In het begin van de 19de eeuw vestigde de uit Duitsland afkomstige Willem Nijenhuis (1783-1857) zich als ijzersmid in Yde. Op een gegeven dag in de jaren 30 van de 19e eeuw reed hij met een boer naar een heideveld om zoden te halen die hij als brandstof gebruikte. Onderweg praatten ze over een kind van de boer, dat leed aan een liesbreuk. De smid herinnerde zich een recept hiervoor uit een oud Duits handboekje. De boer moest drie spijkers in een van de bomen voor zijn smederij te slaan, terwijl de smid zijn spreuken murmelde. Zodra de bast van de boom over de spijker heen gegroeid was zou de patiënt zijn genezen. Het verhaal over de breukengenezing werd overgeleverd onder de nakomelingen van de smid. Het kind zou inderdaad genezen zijn. Nadat het ritueel ook bij een tweede kind effect had gehad, trokken er steeds meer mensen naar de smid. In het begin van de jaren 40 hield hij zelfs zitting in Groningen om daar spijkers te verkopen. Hij kon ook zelf de spijkers in de boom slaan, 'waarbij hij, na de hoed te hebben afgenomen, en zich eerbiedig voor de boom te hebben gebogen, onder allerlei gezichtsverdraaiingen, enige abracadabrauitspreekt'. Na het overlijden van Nijenhuis zette zijn dochter Anna (1816-1892) de praktijk voort. Nadien volgden meerdere dochters de praktijken op.

98 Poperingenaars weten dat er geen spijkers bij te pas komen.

Spijkerlinde bij het Sint-Jozefskapelletje van Koninksem (verdwenen)
Spijkerlinde van Dréhance
Spijkerlinde van Olne (Saint-Hadelin)
In Stambruges

BERICHT!

†

Hoe kristelijk gelovig, ongelovig of bijgelovig is onze burgerlijke en geestelijke overheid? Betreft toegangsweg «Ons Heeren Boompje». Burgerlijk: ondanks in vele media geschreven werd dat er in de kapel «Ons Heeren Boompje» iedere zondagnamiddag een petitie zou ter ondertekening liggen is tot hiertoe 14/08/90 bij mijn weten slechts één gemeenteraadslid komen tekenen, Hans De Bakker, en dit ondanks al hun mooie beloften voor de families waar zieken en ouden van dagen zijn, temeer nog daar door mijn tussenkomst bij de Koning een openbare weg naar de kapel verkregen werd en de stad Poperinge kosteloos een stuk grond van 3 meter breed en meer dan 1 km. lang, gekregen heeft, sedert oktober 1987. Reeds meer dan 1900 mensen hebben de petitie voor een goede toegangsweg en parkeerruimte ondertekend en dit de zondagnamiddagen vanaf Pasen 1990 en kunnen dit nog doen de zondagnamiddagen vanaf 13 u. tot Allerheiligen 1990.

Burgemeester, schepenen en gemeenteraadsleden ook welkom, gezien uw mooie beloften en dank aan allen die reeds gekomen zijn.

Geestelijk: ondanks een schrijven van 21/02/1985 en antwoord op 11/03/1985 naar de Paus die verwijst mij te verstaan met de kerkelijke overheid, zegt de heer deken Pol Mol niet te kunnen helpen, en dit waar het niet gaat om een Heilige te aanbidden, maar «Onze Lieve Heer» zelf en waar zovele mensen verhoord worden en genezing bekomen. Meer nog, de Zusters van 't Vogeltje mochten de h. missen niet meer vermelden met de woorden «O.-L.-H.-Boompje» in Kerk en Leven, maar luisteren er gelukkig niet naar, de pastoor van Krombeke had 1 H. Mis vermeld en werd ook verzocht om dit niet meer te doen, hij gehoorzaamde, maar gaf het overige geld terug. Nederlanders, Paters en Zusters hebben de petitie reeds ondertekend, doch nog geen bekende Poperingse Apostelen... Er zijn immers nog zondagnamiddagen...

get. Jerome Vanspranghe,
St.-Sixtusstraat 83, 8970 Poperinge.

(WW/165/3114)

De opgang van het zoeken naar volksverhalen heeft uiteraard ook zijn beide zijden. Vertellers willen dat hun verhaal opgaat ment spijkert bikkelharde bewijzen in de sensatiebeluste toehoorder en combineert onbewust of om een stevig verhaal te hebben veste patronen in de geesten vast. Spreuken worden magisch en het verhaal wordt fundamenteel patroon. Bij het bezweren van de koortsdemon bv. werd de volgende spreuk uitgesproken: *Koorts, koorts, ik ben niet thuis, Ga maar naar een ander huis.* Deze spreuk lijkt in zijn structuur op de spreuk die uitgesproken werd bij het afbinden van de koorts aan een boom: er wordt niet direct een hogere macht aangeroepen en ook het magische taalelement ontbreekt. In de huidige ideeën van de New Age-beweging worden de negentiende-eeuwse opvattingen over de hoge ouderdom van de koortsboom weer omarmd. De theorie over de ouderdom van de boom wordt in deze kringen soms vermengd met ideeën over de stromen van spirituele energie. Had de energieboer Hubert DEJONGHE het geweten.

Kruistocht

Als het van Jerome VANSPRANGHE afhangt dan is de kapel een KRUIStocht waart. We vermeldden reeds zijn beroep op Rome. Ook de plaatselijke geestelijkheid werd erop gewezen dat de devotie in de kapel volledig kaderde in een authentiek katholiek geloof. De gelden die bestemd waren om een officiele Eucharistieviering te doen werden afgedragen aan de priester. De kapel had wel officiele kapelaan, maar de intentie van de gever werd

gerespecteerd. We wijzen op het feit dat de officiele promulgaties van de bedienaar met een kruisje – ook in de krant – werden in de hoofding getekend.

Deze anomalie zat er in feite in oorsprong al in. Het beeldje kwam volgens de legende (cf. Rosalie VANCAEYSEELE) in stijl – zoals nogal wat miraculeuze beeldjes – uit eigen beweging terug uit de parochiekerk – welke het dan ook weer was? Die van Sint Jan, of die van Onze Lieve Vrouw?
De kaarsen en de vervulling van de wensen – Sorry, maar ook om het smeer van de kandeleer – stimuleerde de herders van de gelovigen om hun palmares te spijzen en daar was een miraculeus beeld niet voor te versmaden. Maar deze visie is hier niet opvallend te benadrukken. Deze aloude weg zou hier iets de werkelijke situatie geweld aan doen. De kerk van na het Tweede Vaticaans Concilie was niet onmiddellijk propagandist van een te grote ijver in die richting. Trouwens de verering van Maria en de Poperingse ommegang had op dit vlak niet nog meer behoefte aan voldoening voor devotionele invulling.

Laatste fetisjboom van West-Vlaanderen

Fetisjboom is botanische topper. Zeldzame zwarte populier bij Ons Heeres Boompje.

Mensen met een of andere kwaal hangen een kledingstuk van het zieke lichaamsdeel aan de meidoornhaag die rond de kapel bij de boom staat. Ze nemen ook een stukje schors van de boom mee naar huis als amulet of om er thee van te zetten. Tegelijk branden ze een kaars voor Onze-Lieve-Heer-Doornboompje. De legende gaat 400jaar terug in de tijd en het gebruik van fetisjbomen op deze plaats is wellicht even oud.

Aan de haag worden kledingstukken[99] opgehangen. Pli. FOTO: © PIET LESAGE

De boom werd ontdekt door Arnout Zwaenepoel, natuurdeskundige van de West-Vlaamse Intercommunale[100]. Uit zijn bevindingen noteren we dat het gaat om een uniek exemplaar van de zwarte populier of populus nigra. Dat is de enige inheemse echte populier die in ons land voorkomt. Hij is – zo lezen we 2011 – uiterst zeldzaam[101]. Alleen in de IJzer, de Schelde- en de Maasvallei staan nog enkele bomen, bijna allemaal vrouwelijke exemplaren, die gekloond werden om als knotboom op perceelsranden te gebruiken.'

Voor ons studiedomein en voor de botanici niet om te verwaarlozen. Het gaat trouwens niet zomaar om een boom. Het is met een stamomtrek van 345 cm meteen het dikste exemplaar van Vlaanderen. Vermoedelijk is hij ongeveer 90 jaar oud en dus geplant meteen na de Eerste Wereldoorlog', verduidelijkt Arnout.

Bij de bevolking is dit gegeven allerminst bekend. Al heel snel hoor heeft men het over de Populier, of een variëteit van de Canadapopulier. Dit blijkt dus

99 In een publicatie (Giraldo 1989) waarin de situatie van 1986-1988 wordt beschreven staat een inventarisatie van de op de site aangetroffen attributen: hemden, onderlijfjes, zijden en wollen halsdoeken, handdoeken, zakdoeken, kindermutsjes, kousen, slabbetjes, dassen, watten, lintjes, koortjes, haarklissen, fopspenen, schoentjes, pantoffels, armbanden, rozenkransen, alles samen verscheidenen honderden exemplaren.

100 Nieuwsblad 31 mei 2011.

101 De meeste Zwarte populieren zijn te vinden in de IJzervallei (in de omgeving van Poperinge, Diksmuide en Veurne). Daar komen er nog enkele honderden voor. In de Denderstreek komen ook nog enkele tientallen Zwarte populieren voor (vooral dan aan Waalse zijde, in de omgeving van Lessen en Ath). Verder zijn er nog een paar exemplaren te vinden in de Schelde- en de Maasvallei (Gegevens natuurpunt). Meer info op meer info vind je op de website van het INBO .

materie voor doctores.

De boom staat hellend gevaarlijk. Hopelijk heft die bij een kantelende beweging de kapel niet uit haar voegen. In de hoop dat alle speciale aandacht het heemkundig religieus erfgoed vrijwaart ook deze nota geboekstaafd.

Beschermd erfgoed

Deze bescherming is geldig sinds *26-01-1987*.Het document van de erkenning vermeldt: Nr. 58 (ernaast). Z.g. "O.-L.Heertjesbos". Veldkapel uit XVIIIB, beschaduwd door linden en deels omringd met doornhaag; gelegen bij een laag XIX-hoevetje waarvan het boerenhuis aanleunt bij het langgestrekte type. Koortskapelletje; volkse bedevaartplaats van oude oorsprong vnl. bezocht tijdens de Goede Week.

Bakstenen gebouwtje op rechth. plattegrond; afdekking d.m.v. kort overstekend zadeldak (Vlaamse pannen). Witgekalkte puntgevel bekroond met ijzeren kruis. Classicistische inslag cf. geblokte pilasters van de ingang. Gecementeerde achter- en zijgevels.

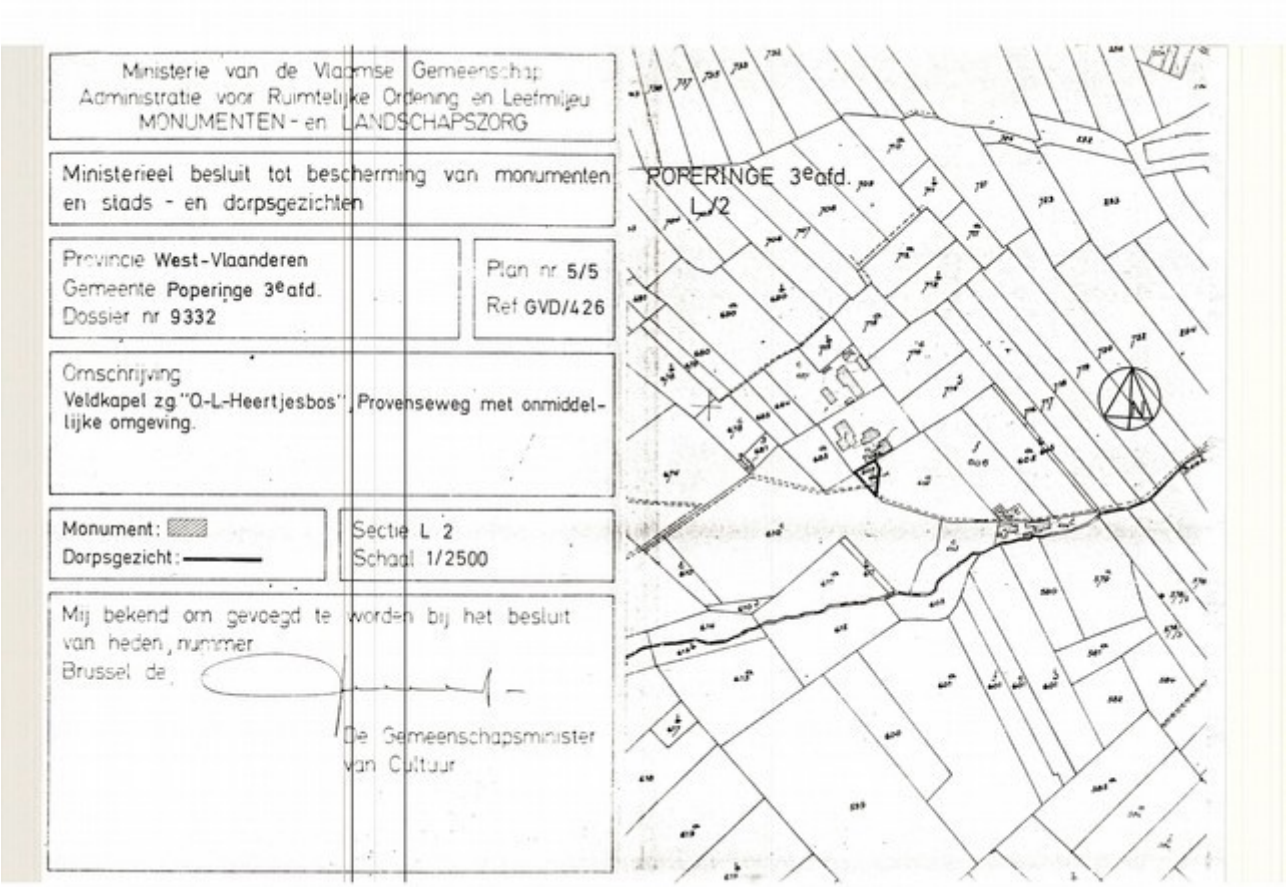
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu
MONUMENTEN - en LANDSCHAPSZORG

Ministerieel besluit tot bescherming van monumenten en stads - en dorpsgezichten

Provincie West-Vlaanderen
Gemeente Poperinge 3e afd.
Dossier nr 9332

Plan nr 5/5
Ref GVD/426

Omschrijving
Veldkapel zg "O-L-Heertjesbos", Provenseweg met onmiddellijke omgeving.

Monument:
Dorpsgezicht:

Sectie L 2
Schaal 1/2500

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden, nummer
Brussel de

De Gemeenschapsminister van Cultuur

Plan dat gehecht werd aan de beschermingsakte.

Witgekalkt interieur met bepleisterd tongewelf. Houten muurbanken in het portaal. Houten afsluiting met spijlen waarachter vier gesuperposeerde,

getoogde nissen; o.m. beelden van *O.L.-Vrouw met kind, St.-Dominicus*[102] *(?)*, en centrale *Christus op de koude steen*.

Op het kapelhof van de veldkapel Onze-Lieve-Herenboompje staat rechts van de toegang tot de kapel een opgaande linde. Rond de boomstam werden draden gespannen, waaraan lintjes en flarden werden vastgeknoopt. Tijdens de inventarisatie van 2006 stelden we vast dat de attributen enkel nog werden opgehangen in de meidoornhaag.

De beplante kapelhof van Ons Heerens boompje bevindt zich op een moeilijk te vinden locatie. Op het einde van een voetwegel die begint bij de Provenseweg en eindigt in de buurt van twee kleinere boerderijtjes, ligt de beplante kapelhof van de veldkapel Onze-Lieve-Heertjesbos, één van de weinige sites met fetisjbeplanting in Vlaanderen. De beplanting omhelst opgaande bomen zoals populier, linde en

102 In een ander krantenartikel had men het over Pater Pio. De verzameling beelden is in perioden gewijzigd, maar uitgebreid..

haagbeuk en een meidoornhaag.

Ruzie in de café 1912

Niets menselijks is er vreemd op deze heilige plaats. We vonden voor de eerste wereldoorlog iets terug dat ook te vermelden is.

We lezen in de plaatselijke krant

3 november 1912.

NIEUWS UIT BELGIE.

Stadsnieuws.

Gij kunt nergens grooter keus vinden van SPEELGOEDEREN voor St Maarten & St Niklaas, dan bij SANSEN-DECORTE, te Poperinghe. Bezoekt de nieuwe magazijnen.

— *Baldadigaards aan 't werk.* — Zondag voor- en nanoen was Emiel Bruneel, herbergier, samen met twee alhier overgebleven plukkers, Dewaele Camille van Thourout, tegen wie de gendarmerie een aanhoudingsmandaat heeft, en Huyghebaert Gustaaf van Rousselare, aan 't pensjagen geweest rond het O. H. Boompje.

's Namiddags rond 5 1)2 ure trokken de mannen binnen ter herberg « Het O. H. Boompje » waar het kermis was, en begonnen er tegen al de aanwezigen ruzie te zoeken; er was er immers veel volk.

De bazin ging bij de ruziemakers en gebood hun buiten te gaan. Zij gerochten tot bij de deur, gingen buiten, en namen de bazin bij de kleederen om ze mede te trekken, doch de vrouw kon zich losrukken, binnen springen en de deur op slot zetten. Woedend stampte Bruneel geheel de deur in; hout, ruiten en raam, alles werd door den woestaard vernield, wijl zijn maten met een geweer de ruiten der vensters uitsloegen en zoo geweldig te werke gingen dat het geweer in stukken brak. De verbruikers waren intusschentijd allen gevlucht, d'eene boven, d'andere den kelder in, andere nog, langs achter over de velden weg. Allen waren met recht verschrikt voor die met een geweer gewapende woeste kerels. In zijne woede wierp Bruneel een steen binnen door de vensterramen, die minstens 25 kilos weegt. Nu gingen de kerels binnen en sloegen er in de herberg alles in stukken. Ruiten, stoelen, glas, quinquet, régulateur, enz. Dan trokken zij af, na bedreigd te hebben de verkens dood te schieten, 't geen zij echter niet konnen ten uitvoer brengen daar zij hun geweer gebroken hadden. Toen zij binnen gingen was het geweer niet geladen.

Om hunne woede verder uit te werken, gingen de drie baldadigaards naar het kapelleken, vertrapten er al de keersen en den grooten kandelaar en vertrokken dan al bedreigen Provensteenwegwaarts.

Daar gekomen, bij « Het Hooge » — 't was nu rond 7 1)2 uur — ontmoetten zij Edmond Cae, van bij den Vogelhoek, die per velo huiswaarts ging. Zij trokken den man van zijn rijwiel en brachten hem met hun geweer verscheidene slagen op het hoofd toe.

De politie over deze zaken verwittigd, ging seffens op zoek naar de drie mannen, maar vond ze niet meer. Wat later vernam zij dat een der drie in eene herberg der Werfstraat was; agenten gingen zien maar de kerel was er niet.

Een onderzoek is over geheel de zaak ingesteld en proces-verbal opgemaakt.

De schade in de herberg « Het O. H. Boompje » aangericht, beloopt 200 frank.

— *Vrouwenkrakeel.* — In het terugkeeren der Werfstraat, rond 11 ure, hoorden de agenten gekijf en geschreeuw in de Casselstraat. Het waren twee vrouwen die daar aan 't kijven en 't haarkenpluk spelen waren, wijl eenige toeschouwers er rond stonden. Toen de agenten ter plaatse kwamen was alles echter reeds in ruste. Niettegenstaande is een proces hierover opgemaakt.

Inhoudsopgave

Christus op de koude steen.....1
Le Dieu de Gembloux.....4
Le Sauveur flagellé: de gegeeselde Verlosser.....5
De man van smarten.....6
Aftands of ouderwets, esoterisch of zoekend nieuw.....8
Betekenis niet éénduidig.....12
Bronnen.....13
De veldkapel.....14
De deurwaarder activiteiten.....18
Wie woont in de buurt?.....19
Mirakels.....20
De ontstaansgeschiedenis.....21
Bindingen met de Cayseele-stam.....24
De familie GALLIAERDE.....26
Goede Vrijdag – onder het kruis.....28
Spanjaerdsdale.....31
Het verhaal van de kapelbeheerder.....40
Laatste mirakel in Ons Heeren Boompje.....41
Stante pede.....42
Persaandacht.....44
Grensoverschrijdend.....45
Spanningen.....46
Godsoordeel.....46
Situationele inbedding.....48
Toestand 1987-1999.....49
Bedevaartoord.....52
Kruistocht.....57
Laatste fetisjboom van West-Vlaanderen.....58
Beschermd erfgoed.....60
Ruzie in de café 1912.....62